

บทที่ 6

ชีวิตของมลาปรีในบริบทของการปิดล้อมจากการพัฒนา

ภายหลังการยุติโครงการพัฒนากลุ่มมลาปรีอันเนื่องมาจากความขัดแย้งในพื้นที่อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่านในปลายปี พ.ศ. 2541 ทางกรมก็ได้ส่งเสริมการตั้งถิ่นฐานถาวรของชาวมลาปรีอีกครั้งในพื้นที่บ้านห้วยหยวก ตำบลแม่ชะเนิง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน ในปี พ.ศ. 2542 เมื่อได้ตั้งถิ่นฐานในพื้นที่แห่งนี้แล้ว วิถีชีวิตของชาวมลาปรีในชุมชนแห่งนี้ก็ยังคงถูกอำนาจภายนอกเข้ามาควบคุมจัดการอย่างเข้มข้นมากขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งผ่านสิ่งที่เรียกว่า “การพัฒนา” ในรูปแบบต่างๆ กัน แม้ว่าชุมชนชาวมลาปรีแห่งนี้จะตั้งอยู่ห่างไกลจากเมือง แต่ก็ไม่สามารถหลีกเลี่ยงจากการถูกผนวกกลืนเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของรัฐชาติและระบบทุนนิยมโลกได้ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ชุมชนชาวมลาปรีกำลังตกอยู่ในพื้นที่แห่งการปิดล้อม ไม่ว่าจะเป็นการปิดล้อมในเชิงกายภาพ อันแสดงถึงการที่กลุ่มอำนาจต่างๆ ได้ควบคุมการใช้ทรัพยากรในพื้นที่ ในขณะที่การปิดล้อมในเชิงสัญลักษณ์ได้ทำให้ตัวตนทางชาติพันธุ์ของชาวมลาปรีถูกควบคุมและจัดวางให้อยู่ในพื้นที่ของการกักขังอัตลักษณ์ การเผชิญหน้ากับการปิดล้อมของการพัฒนานำไปสู่แรงกดดันต่อการดำเนินชีวิตและการเข้าถึงทรัพยากรของชุมชนในหลายๆ ด้านที่ผู้วิจัยได้แสดงให้เห็นใน 5 ประเด็นดังต่อไปนี้

6.1 ทรัพยากรที่ขาดแคลนและความขัดแย้งในทรัพยากรระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์

ห้วยหยวกเป็นหมู่บ้านชาวม้งตั้งอยู่ทางตอนเหนือของอำเภอเวียงสาติดกับอำเภอบ้านหลวง หมู่บ้านแห่งนี้ตั้งอยู่ในหุบเขาขนาดเล็กอันเกิดจากลักษณะของภูมิประเทศในแถบนี้ที่มีสภาพเป็นภูเขาสูงสลับซับซ้อน นอกจากจะมีสันเขาทอดตัวยาวต่อเนื่องจากดอยภูเค็งที่มีความสูงของยอดดอยอยู่ที่ 1,403 เมตรโอบล้อมในด้านทิศใต้แล้ว ทางทิศเหนือของหมู่บ้านก็ยังมีแนวภูเขาสูงอีก 2 ลูกคือ ดอยยาวและดอยหลวงที่มีความสูงของยอดดอยอยู่ที่ 1,064 เมตรและ 1,162 เมตรล้อมรอบหมู่บ้านด้วย

แต่เดิมนั้นผืนป่าตะวันตกของจังหวัดน่านในแถบดอยภูเค็งนี้มีสภาพเป็นป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ สัตว์ป่าก็มีทุกชุมชนชาวม้งไม่จำเป็นต้องออกไปล่าสัตว์ไกลจากตัวหมู่บ้านเลย เพียงแค่เดินไปตามถนนสายเล็กๆ ที่นำพวกเขาไปสู่พื้นที่ไร่ตามภูเขาในแถบหมู่บ้านนั้นก็อาจได้เจอสัตว์ป่าออกมาเดินอยู่ตามถนน ไม่ว่าจะเป็นกระต่าย หมูป่าหรือกวาง โดยอาวุธที่ใช้นั้นก็คือ หน้าไม้ บางครั้งมีการอาบหัวลูกดอกด้วยยาพิษที่ได้จากต้นไม้บางชนิดที่มีการปิดกันเป็นความลับ

เนื่องจากเป็นยาพิษที่อันตรายจึงมีการถ่ายทอดให้เฉพาะกับคนที่เป็นคนดีมีคุณธรรมเท่านั้น ในภาษาม้งเรียกต้นไม้ประเภทที่นำยางไม้มาทำเป็นยาพิษนี้ว่า “ไซโตเน็ง” แต่นั่นก็เป็นเพียงอดีตที่ผ่านมานานกว่า 30 ปีแล้ว หลังจากที่ชาวม้งนิยมหันมาใช้ปิ่นเป็นอาวุธในการล่าสัตว์แทนหน้าไม้⁷⁷ สำหรับปิ่นที่ชาวบ้านใช้นั้นก็เป็นปิ่นแกบหรือปิ่นลูกของที่ประดิษฐ์ขึ้นมาใช้กันเอง แน่นอนว่าประสิทธิภาพในการล่าสัตว์ของมันก็ดีกว่าหน้าไม้มากโดยเฉพาะการล่าสัตว์ที่มีขนาดใหญ่ แต่ความรุนแรงในการทำลายล้างของมันก็สูงตามไปด้วย ตาทอง⁷⁸ ชายมลาบรีวัยประมาณ 60 ปี กล่าวกับผู้วิจัยเมื่อถูกถามถึงความอุดมสมบูรณ์ของป่าในแถบนี้ก่อนที่ชาวม้งจะเข้ามาตั้งถิ่นฐานในแถบนี้ว่า

“แต่ก่อนนี้ไปแพร่่าน ทางมันเล็ก เขาไม่ไกลมาถึงนี้ เขาก็มาหาของป่าแถบนี้ มีป่าดงใหญ่ มีเต่าใหญ่ มีพาน(ฟาน)มาก มีกวางมาก เก้งก็มาก มีช้างมาก มีกระต๊อบมาก ค่างลิงก็มีมาก แม้ว(ม้ง) หมูนี้ที่ไหนมันก็หาหมด ท้า! (ตาทองทำเสียงปิ่น) ในเขตหมูเฮานี้”

การนำปิ่นมาใช้ทำให้มลาบรีที่ล่าสัตว์ด้วยหอกและมีดพรั้าประสบปัญหาในการล่าสัตว์ เพราะไม่เพียงแต่ปริมาณสัตว์ป่าที่ลดน้อยลงอย่างมากเท่านั้น แต่ยังมาจากการอพยพหนีภัยของสัตว์ป่าไปสู่ที่อื่นๆ ด้วย แม้กระทั่งชาวม้งเองก็ยังประสบกับภาวะเดียวกัน จากเดิมที่มีสัตว์ป่าให้เลือกล่าได้ทั้งบนบกหรือในน้ำ ปัจจุบันสัตว์ที่ในอดีตไม่เป็นที่นิยมกลามาเป็นอาหารนักอย่างเช่น เต่า โดยในแถบนี้เคยมีทั้งเต่าบกและเต่าน้ำที่อยู่ตามห้วย หากเป็นเต่าขนาดเล็กชาวบ้านจะปล่อยไปเพราะหาได้ง่าย แต่ปัจจุบันนี้หากได้เจอก็ล่าเอาหมดไม่สนใจเรื่องขนาดเพราะสัตว์ป่าหาได้ยากแล้ว⁷⁹ จากการที่ถูกกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ทั้งม้งและคนเมืองพื้นราบเข้ามาล่าสัตว์ในป่าแถบนี้ ก็ทำให้ในปัจจุบันนี้ สัตว์ป่าที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในแถบคอยูเค็งนี้จากอดีตเมื่อหลายสิบปีก่อนเคยมีตั้งแต่ ลิง ค่าง หมูป่า กวาง กระต๊อบหรือกระต๊อบสัตว์ใหญ่อย่าง ช้างป่า ตามความทรงจำของชาวมลาบรี จะเหลืออยู่เพียงหมูป่าเท่านั้น แต่ก็หาพบได้ยากมากแล้วเหมือนกัน

แต่นอกจากจำนวนสัตว์ป่าที่ลดลงแล้ว ขนาดของพื้นที่ป่าก็ยังลดลงด้วย จากเดิมที่เคยเป็นป่าที่สมบูรณ์ ภายหลังจากการทำสัมปทานป่าไม้ที่ทำเงินให้กับกลุ่มนายทุนค้าไม้ในจังหวัดน่านใน

⁷⁷ สัมภาษณ์ นายเลานา แซ่เล้า ชาวม้งบ้านห้วยหยวก วันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2546

⁷⁸ สัมภาษณ์ นายทอง ชาวมลาบรีบ้านห้วยหยวก วันที่ 12 มิถุนายน พ.ศ. 2546

⁷⁹ สัมภาษณ์ นายชาติชาย แซ่เล้า อดีตผู้ใหญ่ชาวม้งบ้านห้วยหยวก วันที่ 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547

ช่วงปี พ.ศ. 2518 ถึง พ.ศ. 2519 แล้ว พื้นที่แถบนี้ก็ได้กลายเป็นพื้นที่ปลูกพืชเงินสดผืนใหญ่โดยเฉพาะข้าวโพดของนายทุนรายหนึ่งที่มีสายสัมพันธ์กับนายทุนค้าไม้ที่ได้สัมปทานในป่าแถบนี้⁸⁰ ช่วงนั้นเองที่ชาวม้งบนดอยภูเต็งเริ่มทยอยย้ายลงมาอยู่อาศัยที่พื้นที่บ้านห้วยหยวกในปัจจุบันนี้ โดยได้ซื้อที่ดินจากนายทุนรายนี้เพื่อนำมาเพาะปลูกข้าวโพดเพื่อส่งตลาดในเมืองน่าน เมื่อนายทุนจากไป ต่อมาพื้นที่แถบนี้จึงได้กลายเป็นพื้นที่ตั้งหมู่บ้านห้วยหยวกและพื้นที่ป่าเหล่าของชาวม้ง หรือก็คือ พื้นที่ในแถบนี้จึงตกอยู่ภายใต้ระบอบทรัพย์สินของชาวม้งนั่นเอง

ในพื้นที่หุบเขาแห่งนี้ นอกจากบ้านห้วยหยวกแล้วยังมีหมู่บ้านของชาวม้งอีก 3 หมู่บ้าน คือบ้านปางเป็ย บ้านห้วยนาจิวและบ้านห้วยไฟ ทำให้เกิดความต้องการใช้ที่ดินในหุบเขาค่อนข้างสูง ระบบเกษตรกรรมแบบย้ายที่ทำให้งั้นแต่ละครัวเรือนต้องมีที่ดินสำรองไว้อีกหลายแปลงเพื่อที่จะได้หมุนเวียนกลับมาใช้พื้นที่เดิมซ้ำอีก จึงมีม้งบางครอบครัวตัดสินใจออกไปบุกเบิกที่ดินทำกินในเขตป่าที่เลยสันเขาลูกใหญ่ทางทิศตะวันตกของหมู่บ้านจนทำให้มีกลุ่มชาวบ้านพื้นราบจากอำเภอบ้านหลวงรวมตัวกันมาขับไล่ให้ออกจากพื้นที่นั้น “พื้นที่เพาะปลูกของหมู่บ้านผมนี้เล็กที่สุดในแถบนี้เลยครับ” ฤทธิชัย แซ่เล้า⁸¹ หม่อมม้งวัยไล่เลี่ยกับผู้วิจัยกล่าวถึงขนาดพื้นที่เพาะปลูกของชาวม้งในแถบนี้ ทั้งนี้เพราะหมู่บ้านห้วยหยวกถูกล้อมรอบด้วยพื้นที่เกษตรกรรมของหมู่บ้านอื่นๆ เช่น พื้นที่ป่าเหล่าของบ้านปางเป็ยในทางตอนเหนือ ทางตะวันออกก็ถูกล้อมด้วยพื้นที่ป่าเหล่าของบ้านห้วยนาจิว ยิ่งไปกว่านั้นก็คือทางตอนใต้ของหมู่บ้านอันเป็นแนวสันเขาที่ทอดยาวต่อเนื่องมาจากทิศตะวันตกที่กั้นแนวป่าของอำเภอบ้านหลวงไว้จากพื้นที่หุบเขาของบ้านห้วยหยวกก็ยังคงเป็นผืนป่าที่ชุมชนพื้นราบในอำเภอบ้านหลวงพยายามอนุรักษ์ไว้ ทำให้ไม่สามารถขยายพื้นที่เพาะปลูกของหมู่บ้านออกไปได้อีกแล้ว

ในปัจจุบันนี้ ที่ดินได้กลายเป็นปัญหาหนึ่งที่กระทบต่อการผลิตของชาวม้งตามที่แบบแผนการใช้พื้นที่ของชาวม้งได้เปลี่ยนแปลงไปสู่ระบบเกษตรกรรมเชิงพาณิชย์มากขึ้น เช่น การหันมาปลูกเชิง ข้าวโพด กระชายดำ ลิ้นจี่ มะขาม มะม่วง เป็นต้น พืชบางชนิดก็ต้องใช้ที่ดินในการเพาะปลูกแบบหมุนเวียน บางชนิดจำเป็นต้องใช้แบบถาวร แม้จะมีความสามารถในการทำนาดำ แต่ชาวม้งก็ยังคงต้องพึ่งการเพาะปลูกข้าวไร่เพื่อการบริโภคซึ่งก็ต้องใช้ที่ดินแบบหมุนเวียนด้วยเช่นกัน เพราะพื้นที่ในหุบเขามีพื้นที่ราบเพื่อการทำนาดำน้อยมาก แบบแผนการใช้ที่ดินที่เปลี่ยนแปลงนี้จึงยิ่งทำให้เกิดความต้องการใช้ที่ดินในหมู่วาม้งเพิ่มสูงขึ้น

⁸⁰ สัมภาษณ์ นายชาติชาย แซ่เล้า อดีตผู้ใหญ่ชาวม้งบ้านห้วยหยวก วันที่ 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547

⁸¹ สัมภาษณ์ นายฤทธิชัย แซ่เล้า ชาวม้งบ้านห้วยหยวก วันที่ 18 พฤศจิกายน พ.ศ. 2546

ที่ดินอย่างป่าเหล่าหรือไร่เก่าที่ปล่อยทิ้งไว้ให้พื้นดินเป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่มีความสำคัญต่อชาวม้งด้วยเช่นกัน ในแง่ของการเป็นที่มาของผลผลิตอันจำเป็นต่อการดำรงชีวิตอย่างเช่น กล้วยที่ใช้ประโยชน์จากส่วนต่างๆ โดยเฉพาะลำต้นที่นำมาต้มเป็นอาหารของหมู หน่อไม้ไผ่ในป่าเหล่าก็เป็นทั้งอาหารและสินค้าเก็บไปขายส่งตลาดที่รับซื้ออีกโลกรัมละประมาณ 5 บาท ไม้ในป่าเหล่ายังเป็นพื้นใช้ในครัวเรือน เป็นต้น การครอบครองที่ดินในหุบเขาแม้จะยังไม่ได้ใช้เพาะปลูก แต่ทรัพยากรในพื้นที่ป่าเหล่าก็มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของชาวม้งด้วยเช่นกัน ป่าเหล่าจึงเป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่มีความจำเป็นต่อชีวิตของชาวม้งไม่เฉพาะแต่พื้นที่เพาะปลูกเท่านั้น ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าการครอบครองพื้นที่หลายแปลงจึงเป็นทั้งความจำเป็นในระบบการเกษตรแบบหมุนเวียนและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรจากป่าเหล่า แต่หุบเขาแห่งนี้ก็มีพื้นที่อยู่อย่างจำกัดสวนทางกับขนาดประชากรม้งและความต้องการใช้ที่ดินที่เพิ่มมากขึ้นจนทำให้พื้นที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการชาวม้งห้วยหยวกบางรายถึงกับต้องหากทางออกไปเช่าที่ดินเพาะปลูกจากม้งหมู่บ้านอื่น

ปัญหาทางด้านการขาดแคลนทรัพยากรนี้ยังปรากฏให้เห็นในรูปของการแย่งชิงทรัพยากรในพื้นที่ด้วย ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งระหว่างชาวม้งด้วยกันเอง ดังที่ผู้วิจัยได้ทราบจากชาวม้งห้วยหยวกบางรายหนึ่งที่เล่าให้ฟังว่า มีชาวม้งจากหมู่บ้านอื่นได้นำศพเข้ามาฝังในพื้นที่ป่าเหล่าของผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ทำให้ต้องมีการไปตกลงเจรจากันเพื่อให้หาพื้นที่อื่นมาใช้คืน เหตุการณ์นี้จึงสะท้อนให้เห็นว่า แม้แต่ม้งที่เป็นถึงผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านอันเป็นตัวแทนของอำนาจรัฐในหมู่บ้านก็ยังต้องประสบปัญหาการแย่งชิงพื้นที่จากม้งหมู่บ้านอื่นๆ แล้วเมื่อทางการได้เข้ามาส่งเสริมการจัดตั้ง "ชุมชนตองเหลือง" ขึ้นในพื้นที่แห่งนี้แล้ว ปัญหาทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดนี้จะส่งผลต่อการเข้าถึงทรัพยากรในพื้นที่สำหรับชาวมลลอบหรืออย่างไรบ้าง

ชาวมลลอบริคนหนึ่งคือ ตาเล้ง⁸² เล่าให้ผู้วิจัยฟังถึงความยากลำบากในการเข้าไปใช้ทรัพยากรที่อยู่ในพื้นที่ครอบครองของชาวม้งว่า

"พ่อแม่เฮาสอน ไปถึงไหนก็กินได้นะ เดียวนี้มาอยู่ห้วย

หยวก มันกินไม่ได้ อย่างนั้น ผมนี้ไม่มีกิน ที่ไหนไม่ว่าหน้าร้อนหน้า

แล้ง ผมอยากกิน เห็นหน่อไม้ ออกน้อยเดียว ผมจะซูดมาแกงกิน ที่นี้

เขาก็ว่า ตัวเก็บได้ ตัวไปช่วยผม เนื้อ ตัวไม่ช่วยไม่ได้ นี่มีจริง"

⁸² สัมภาษณ์ นายเล้ง ชาวมลลอบรี บ้านห้วยหยวก 12 มิถุนายน พ.ศ. 2546

ภายหลังจากการตั้งชุมชนลาบรีในหุบเขา นอกจากที่ม้งมีปัญหาแย่งชิงที่ดินกันแล้ว กลุ่มมลาบรีก็เป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่เข้ามาอยู่ในพื้นที่วงล้อมของป่าเหล่าเช่นกัน ที่ดินผืนเล็กๆ ที่รองรับการตั้งถิ่นฐานของชุมชนลาบรีจึงถูกห้อมล้อมด้วยป่าเหล่าอันเป็นที่ดินภายใต้ระบอบทรัพย์สินของชาวม้งนั่นเอง แม้ว่าทางการจะได้กันที่ดินบางส่วนโดยขอบริจาคจากชาวม้งเป็นจำนวนพื้นที่ 150 ไร่เพื่อจัดตั้งเป็น "ชุมชนตองเหลือง" แห่งนี้ แต่พื้นที่ดังกล่าวก็มีขนาดเล็กเกินไปจนไม่เพียงพอต่อความต้องการทรัพยากรของชาวมลาบรีจากจำนวนประชากร⁸³ 18 หลังคาเรือน 119 คนในชุมชนแห่งนี้ ชาวมลาบรีจึงต้องออกไปใช้ทรัพยากรนอกพื้นที่แห่งนี้ เช่น การหาหน่อไม้หรือเข้าไปตัดกล้วยในพื้นที่ป่าเหล่าของชาวม้ง จึงมักมีชาวม้งเจ้าของที่ดินออกมาอ้างการตอบแทนจากชาวมลาบรีด้วยการขอให้ชาวมลาบรีไปช่วยทำงานในไร่ตามความต้องการแรงงานเพื่อการผลิตที่เพิ่มขึ้นของชาวม้งในปัจจุบันนี้ ความขาดแคลนและการขัดแย้งในทรัพยากรระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ในที่นี้จึงมีหมายถึง การขัดแย้งในระบบกรรมสิทธิ์ในทรัพยากรที่สะท้อนถึงอำนาจของชุมชนที่มีความต่างศักยภาพกันระหว่างสังคมลาบรีและสังคมม้งเพราะในขณะที่ระบบกรรมสิทธิ์ของมลาบรีเป็นไปในลักษณะของการเปิดกว้างให้คนสามารถเข้าถึงทรัพยากรเพื่อการยังชีพนั้น ระบบกรรมสิทธิ์ของม้งในขณะนั้นก็กลับทำให้เกิดการกีดกันการเข้าถึงทรัพยากรในฐานะที่กลายเป็นทุนที่สำคัญอย่างมากในวิถีการผลิตใหม่ที่มุ่งผลิตเพื่อการพาณิชย์

เมื่อกังวลกับการถูกเรียกไร่ค่าตอบแทนเป็นแรงงานจากชาวม้งที่เป็นเจ้าของพื้นที่ ชาวมลาบรีจึงออกไปหาทรัพยากรในเขตที่ไม่ใช่ป่าเหล่าของม้ง ดังเช่น บริเวณป่าที่ข้ามสันเขา ลูกใหญ่ทางตะวันตกของหมู่บ้านเข้าไปในเขตป่าสงวนแห่งชาติ แต่ก็ยังเป็นระยะทางที่ไกลมาก หญิงชาวมลาบรีวัยกลางคนรายหนึ่งคือ ยายปาง⁸⁴ นอกกับผู้วิจัยเกี่ยวกับการเข้าหาของป่าในเขตป่าแถบดังกล่าวของชาวมลาบรีว่า "หมู่ผู้ชายเขาไปหาของป่า ไม่ใช่ได้อะไร" ยายปางบันทึกกับผู้วิจัยถึงการที่ชาย มลาบรีข้ามเขาไปหาของป่าโดยเฉพาะการล่าสัตว์นั้น มักไม่ได้อะไรกลับมาเลย คำพูดของยายปางทำให้สิ่งที่ตาเล็ง⁸⁵ ได้เคยเปรยไว้กับผู้วิจัยไว้ว่า "หมู่บ้านผมนี้ละ ถ้าไม่ไปทำงานก็ไม่มีอะไรกิน ถ้าวันไหนเขาได้ออกไปรับจ้าง ก็มีข้าวกินละ" ได้ตอกย้ำสภาพของชุมชนที่กำลังประสบกับภาวะความยากลำบากในการเข้าถึงทรัพยากรจนเป็นสาเหตุสำคัญที่ผลักดันให้ชาวมลาบรีเข้าสู่วงจรแรงงานรับจ้างให้กับชาวม้งอย่างเล็ยงได้ยากมาก ดังนั้น ในสายตาของหน่วยงานพัฒนาของรัฐแล้วจึงเห็นชุมชนแห่งนี้เป็น "หมู่บ้านที่ยากจนที่สุดในประเทศไทย" ที่ทาง

⁸³ ตัวเลขสำรวจเมื่อ ปี พ.ศ. 2544

⁸⁴ สัมภาษณ์ นางปาง มลาบรีบ้านห้วยหยวก วันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547

⁸⁵ สัมภาษณ์ นายเล็ง มลาบรีบ้านห้วยหยวก วันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547

การมีความจำเป็นต้องเข้ามาให้ความช่วยเหลือ (ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดน่าน, 2546ก)

นอกจากการควบคุมการใช้ทรัพยากรโดยกลุ่มอำนาจภายนอกอย่างชาวม้งได้สร้าง ความยากลำบากในการเข้าถึงทรัพยากรสำหรับชาวมลาบรีแล้ว ความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้ยังมีผล ลึกซึ่งทำให้เกิดความขัดแย้งกับโลกภายในจิตใจของชาวมลาบรีด้วย โดยความขัดแย้งดังกล่าว ทำให้ปัจเจกรู้สึกยากลำบากในการจัดความสัมพันธ์ที่ตนเองมีต่อธรรมชาติและสิ่งเหนือธรรมชาติ นั่นคือ การปรับเปลี่ยนพื้นที่ป่าไปเป็นพื้นที่ไร่ไม่ได้เป็นเพียงการปรับเปลี่ยนเฉพาะพื้นที่ทางกาย ภาพจากป่าไปสู่ไร่เท่านั้น แต่ได้ทำให้เกิดการรุกเข้ามาของอำนาจในการนิยามความหมายชุดใหม่ ที่ชาวมลาบรีเคยมีต่อพื้นที่ป่าด้วย

การที่กลุ่มอำนาจจากภายนอกทั้งกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง คนเมืองพื้นราบและรัฐได้รุกเข้ามา ควบคุมการใช้พื้นที่ได้ทำให้อำนาจในการนิยามความหมายที่มีต่อพื้นที่ป่าในสังคมมลาบรีถูกทำ ทายและถูกทำให้กลายเป็นอัมพาตด้วย โดยนอกจากจะเห็นได้ในกรณีของความขัดแย้งของระบบ กรรมสิทธิ์ในทรัพยากรที่แสดงความด้อยกว่าของอำนาจเหนือพื้นที่ของชุมชนมลาบรีดังที่ได้กล่าว ไปแล้วนั้น ยังเห็นได้จากกรณีของการสูญเสียทั้งสภาพทางกายภาพและทางสัญลักษณ์ของพื้นที่ ศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อของมลาบรีที่มีต่อ "ไร่วัด" หรือดินโป่งด้วย โดยแต่เดิมนั้นชาวมลาบรีเชื่อว่า มีสิ่งเหนือธรรมชาติคอยดูแลรักษา "ไร่วัด" สำหรับชาวมลาบรีแล้ว พื้นที่ดังกล่าวนี้เป็นบริเวณที่ มนุษย์ไม่ควรเข้าไปรบกวนใดๆ ทั้งสิ้น แต่เมื่อพื้นที่ป่าที่มี "ไร่วัด" อยู่ด้วยนี้ได้ถูกปรับเปลี่ยนเป็น พื้นที่ไร่แล้ว นายจ้างชาวม้งได้ให้แรงงานชาวมลาบรีเข้าไปขุดดินในพื้นที่ซึ่งแต่เดิมเคยเป็น "ไร่วัด" มาก่อน ชาวมลาบรีอย่าง ตาเล้ง⁸⁶ กล่าวถึงปรากฏการณ์นี้ให้ผู้วิจัยฟังว่า

“ถ้าไปขุดนี้ เสาจะมีเป็นเจ็บเอาไม่อยู่แล้วตายไปเลย อันนี้
เขาไปเล่นของเขาแล้ว ไปเล่นผิดของเขาแล้ว เขาจะฆ่าเขาตาย อันนี้
มีจริง มลาบรีนี้ว่า ไร่วัด ไม่ต้องไปเล่น แต่แม่่ว (ม้ง) บอกว่า ขุดได้
เขาขุดแล้วที่นี้ ดูซิ ตายกันไปหลายศพละ เดี่ยวนี้ขึงก็ยังไม่งอกเลย”

การเข้ามาควบคุมการใช้ทรัพยากรของกลุ่มอำนาจภายนอกทำให้โครงสร้างทางความเชื่อ เดิมของชาวมลาบรีถูกสั่นคลอนและสูญเสียอำนาจในการนิยามความหมายต่อพื้นที่ จากเดิมที่

⁸⁶ สัมภาษณ์ นายเล้ง มลาบรีบ้านห้วยหยวก วันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547

"ร้วด" เคยเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อ บัดนี้ได้ถูกทำให้กลายเป็นเพียงผืนดินที่มนุษย์ธรรมดาสามารถเข้าไปเหยียบย่ำได้โดยไม่ต้องกลัวเกรงกับอำนาจของสิ่งเหนือธรรมชาติที่ทำหน้าที่ดูแลรักษาพื้นที่นั้นอยู่

แม้ว่าการกระทำดังกล่าวนี้สะท้อนถึง การยอมรับอำนาจในการนิยามความหมายเหนือพื้นที่ของกลุ่มอำนาจภายนอกที่ยืนอยู่นอกกรอบความเชื่อของมลาบรี ดังจะเห็นได้จากการยอมขุดดินในพื้นที่ไร่ซึ่งเคยเป็น "ร้วด" มาก่อน ภายหลังจากการกระทำดังกล่าวได้ผ่านไปแล้ว แต่ภาพของการกระทำก็ยังคงติดค้างอยู่ในโลกภายในจิตใจของปัจเจกอย่างตลิ่งในฐานะมนุษย์ที่ได้ล่วงเกินในสิ่งเหนือธรรมชาติ ดังนั้น ปรากฏการณ์ความทุกข์ยากในชีวิตประจำวันอย่างเช่น การเจ็บป่วยและการเสียชีวิตของสมาชิกในชุมชนได้ถูกแปลความหมายว่า เป็นผลพวงมาจากการทำลายธรรมชาติและละเมิดอำนาจของสิ่งเหนือธรรมชาติที่ดูแลรักษาพื้นที่นั้นไว้ สิ่งนี้จึงได้สะท้อนถึงความสับสนในนิยามความหมายของพื้นที่สำหรับชาวมลาบรีในยุคปัจจุบันนี้ หรือก็คือ ความยากลำบากของผู้คนในการจัดความสัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งเหนือธรรมชาติเมื่อต้องยืนเหยียบอยู่บนโลกของความจริงหรือความหมายสองด้านไปพร้อมๆ กัน นั่นก็คือ แรงงานรับจ้างเลี้ยงชีพในไร่อันอยู่ใต้ระบอบทรัพย์สินของชาวม้งและพื้นที่ธรรมชาติที่มีสิ่งเหนือธรรมชาติคอยดูแลรักษาอยู่ตามโครงสร้างความเชื่อเดิมของสังคมมลาบรี

แต่ทว่าทรัพยากรที่ขาดแคลนและความขัดแย้งในทรัพยากรระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ก็หาได้เป็นเพียงประเด็นเดียวเท่านั้นที่ได้สร้างสมแรงกดดันต่อการใช้ชีวิตในปัจจุบันนี้สำหรับชาวมลาบรี แต่เมื่อมองเข้าไปในชุมชนแห่งนี้ สิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบันยังได้สะท้อนให้เห็นถึงการแตกสลายในความสัมพันธ์บางอย่างที่ผู้คนมีต่อกันและกันในทางสังคม ดังที่จะได้เห็นในประเด็นถัดไปนี้

6.2 การดิ้นรนของครัวเรือนแรงงานและความเป็นเครือญาติที่อ่อนพลังลง

สังคมมลาบรีมีการให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติและการรวมกลุ่มกันทางสังคม ดังที่จะเห็นได้จากงานศึกษาที่ผ่านมาของ นิพัทธ์เวช สืบแสง (2531) ที่ได้ศึกษาถึงระบบครอบครัวและเครือญาติของชาวมลาบรีไว้ว่า แม้จะมีขนาดประชากรที่น้อย แต่สังคมมลาบรีมีข้อห้ามในการแต่งงานระหว่างพี่น้องทั้งแนวขวาง (Cross cousin) และญาติพี่น้องแนวขนาน (Parallel cousin) การแต่งงานในสังคมมลาบรีจึงเป็นรูปแบบการแต่งงานนอกกลุ่ม (Exogamy) นอกจากนี้ยังยึดถือการแต่งงานแบบสามีภรรยาเดียว (Monogamy) และถือว่าการมีสามีหรือภรรยามากกว่าหนึ่งคนในเวลาเดียวกันเป็นสิ่งที่ผิดจารีตประเพณี การละเมิดแบบแผนดังกล่าวนี้จะทำให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ทำให้สัตว์ป่าและพืชผักอาหารในป่าหมดไป

การตั้งที่พักอาศัยรวมกันเป็นชุมชนของมลาบรีนั้น นิพัทธ์เวช สืบแสง (2531) อธิบายว่า อยู่ในรูปของกลุ่มครอบครัว (Band) โดยแต่ละกลุ่มมักมีบ้านไม่เกิน 5 หลังและในกลุ่มหนึ่งๆ ก็มักเป็นญาติพี่น้องกันทั้งหมด โดยมีลักษณะของครอบครัวเป็นแบบครอบครัวเดี่ยว (Nuclear family) โดยภายหลังการแต่งงานคู่สมรสนั้นจะแยกออกจากครอบครัวเดิมของตนไปตั้งครอบครัวใหม่ (Neolocal residence) จะไม่มีการอาศัยร่วมชายคาเดียวกันกับพ่อแม่ฝ่ายหญิงหรือฝ่ายชาย ดังนั้นครอบครัวส่วนใหญ่จึงประกอบด้วยพ่อแม่และลูก แต่ก็มีการอาศัยอยู่รวมกันเป็นกลุ่มครอบครัว ทั้งนี้แล้วชาวมลาบรีจะไม่สร้างบ้านแยกออกมาอยู่อย่างโดดเดี่ยวในป่าเพียงครอบครัวเดี่ยว แต่จะอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มครอบครัวโดยจะผูกพันกันเป็นญาติพี่น้องกัน เช่นเมื่อบุตรเติบโตก็จะแยกออกจากบ้านพ่อแม่ของตนไปสร้างบ้านใหม่ต่างหาก แต่ก็อยู่ใกล้ๆ บ้านของพ่อแม่ หรือเมื่อบุตรแต่งงานก็จะแยกออกจากบ้านของพ่อแม่มาสร้างบ้านใหม่ต่างหาก หรือเป็นกลุ่มคนในเครือญาติที่อาศัยอยู่ร่วมกัน เมื่อมีการโยกย้ายที่อยู่ คราวเรือนทั้งหมดในกลุ่มครอบครัวนี้ก็จะโยกย้ายตามกันไปทั้งหมด

ความสัมพันธ์ระหว่างครัวเรือนต่างๆ ในกลุ่มหนึ่งๆ นั้น นอกจากความสัมพันธ์ในทางญาติพี่น้องแล้ว ยังมีความสัมพันธ์ในเชิงเศรษฐกิจอย่างแนบแน่นด้วย โดยแต่ละหลังคาเรือนเมื่อหาอาหารในป่าหรือรับอาหารเป็นค่าแรงในการรับจ้างก็จะมีการนำมาแบ่งปันให้ทั่วกันในกลุ่มโดยไม่คำนึงว่า ผู้ใดเป็นคนหาได้ รวมทั้งการพึ่งพากันและกันในด้านอื่นๆ เช่น การรักษาพยาบาล การป้องกันระงับภัย การประกอบพิธีกรรมและกิจกรรมบันเทิงเช่น การร้องเพลง การเป่าแคน เป็นต้น ดังนั้น การแยกหลังคาเรือนออกจากกันเป็นเพียงการแยกสถานที่หลับนอนเท่านั้น แต่ความสัมพันธ์ทางสังคมด้านอื่นๆ ไม่สามารถแยกจากกันได้เด็ดขาด โดยกลุ่มครอบครัวนี้จะมีขนาดโครงสร้างใหญ่กว่าครอบครัว แต่เล็กกว่าหมู่บ้าน (นิพัทธ์เวช สืบแสง, 2531)

แม้งานของนิพัทธ์เวช สืบแสง (2531) จะช่วยอธิบายถึงความสัมพันธ์ในสังคมมลาบรีในรูปของระบบครอบครัวและเครือญาติ แต่สิ่งหนึ่งที่เป็นปัญหาในคำอธิบายดังกล่าวซึ่งผู้วิจัยเองคิดว่ามาจากการนำเอาแนวคิดเรื่อง ครอบครัวของสังคมภายนอกมาอธิบายสังคมมลาบรี จึงทำให้ขอบเขตของการอธิบายดังกล่าวไม่อาจใช้ได้กับความหมายทางสังคมที่อาจมีความแตกต่างกันออกไปในแต่ละสังคมได้อย่างลงตัว นั้นเพราะในภาษาของชาวมลาบรีแล้วไม่มีคำที่หมายถึง "ครอบครัวเดี่ยว" อย่างลงตัวตามตามที่เข้าใจว่าเป็นรูปแบบของครอบครัวที่ประกอบด้วยกลุ่มคนรุ่นพ่อแม่ลูก แต่รูปแบบของครอบครัวดังกล่าวกลับจัดอยู่ในความสัมพันธ์ที่ในภาษามลาบรีเรียกว่า "โกรกแกง" ที่หมายถึง กลุ่มคนที่อยู่ร่วมชายคาเดียวกัน "โกรกแกง" จึงไม่ได้มีความหมายเฉพาะแต่กลุ่มคนที่พ่อแม่ลูกกันเท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึง กลุ่มคนอื่นๆ ที่ได้เข้ามาอยู่รวม

ชายคาเดียวกันอีกด้วย นั่นคือ กลุ่มคนที่อยู่ในกลุ่มของพี่น้องหรือเครือญาติด้วย แม้ว่าจะได้แต่งงานแยกครอบครัวออกไปสร้างบ้านหลังใหม่แล้ว แต่ก็ยังมีความสัมพันธ์กันในแบบที่รับรู้ที่เคยเป็นคนที่ร่วมอยู่เป็น "โกรกแกง" กันมาก่อน คำว่า "โกรกแกง" จึงสะท้อนภาพความสัมพันธ์ที่ไม่ได้จำกัดขอบเขตของผู้คนแต่เพียงภายใต้ชายคาหนึ่งเท่านั้น⁸⁷ นั่นทำให้เข้าใจได้ว่า ชาวมลาบรีมีความเข้าใจถึงพันธะความสัมพันธ์ระหว่างครัวเรือนต่างๆ ที่มาอยู่รวมกันเป็นกลุ่มครอบครัวและทำให้เกิดการจัดความสัมพันธ์กันในกิจกรรมทางเศรษฐกิจสังคมที่ปัจเจกได้โอกาสมีส่วนร่วมด้วยกัน ในกลุ่มเครือญาติด้วย เช่น การแบ่งปันอาหารให้กันหรือการดูแลกันและกันในกลุ่มของครอบครัวและเครือญาติ

แต่ผู้วิจัยยังได้พบอีกว่าในพื้นที่ศึกษา ชุมชนมลาบรีบ้านห้วยหยวกจะมีแบบแผนในการปฏิบัติตามลักษณะของครอบครัวขยาย (Extended family) ที่ประกอบด้วยคนรุ่นปู่ย่าหรือตายายอาศัยร่วมกันกับคนรุ่นพ่อแม่ลูกด้วยเช่นกัน ซึ่งทำให้เห็นว่าสังคมมลาบรีไม่ได้มีแต่ลักษณะของการแยกออกจากบ้านของพ่อแม่ไปตั้งครอบครัวใหม่ภายหลังการแต่งงานเท่านั้น แต่ยังมีรูปแบบการไปอาศัยร่วมกับพ่อแม่ฝ่ายชายหรือพ่อแม่ฝ่ายหญิง (Bilocal residence) บางครัวเรือนก็มีแม่ที่เป็นฝ่ายย้ายเข้ามาอยู่ร่วมกับครัวเรือนของลูกสาวในการปฏิบัติของบางครอบครัวด้วยเช่นกัน บางครัวเรือนมีภรรยาสองคนในคราวเดียวกันโดยที่ไม่ถือว่าเป็นการผิดจารีตแต่อย่างใด⁸⁸ ทำให้เห็นได้ว่า แนวคิดในการทำความเข้าใจในสังคมมลาบรีนั้นเริ่มไม่สามารถใช้อธิบายสภาพของความจริงทางสังคมของชาวมลาบรีในขณะนี้ได้อย่างลงตัวอีกแล้วโดยเฉพาะเมื่อมองผ่านความคิดเรื่อง ครอบครัวหรือ "โกรกแกง" ในสังคมมลาบรี

ยิ่งในปัจจุบันนี้ สังคมมลาบรีได้มีการเปลี่ยนแปลงมาสู่การตั้งถิ่นฐานถาวรตามที่รัฐได้ให้การสนับสนุน ก็ทำให้การอาศัยอยู่รวมกันในชุมชนมลาบรีบ้านห้วยหยวกแห่งนี้ไม่ใช่รูปแบบตามการอยู่ร่วมกันของกลุ่มเครือญาติเดียวเท่านั้น แต่เป็นการอาศัยอยู่ร่วมกันของมลาบรีจากหลายกลุ่มครอบครัวและเครือญาติ โดยในชุมชนมีนามสกุลตามที่ทางราชการได้จัดตั้งขึ้นมาเพื่อแยกกลุ่มคนออกเป็นกลุ่มนามสกุลต่างๆ ภายหลังจากการพิจารณาให้สัญชาติไทยกับชาวมลาบรีในปี พ.ศ. 2544 ดังนี้คือ 1) หิรัญคีรี 2) เมลืองไพร 3) อนันตพฤษ 4) ไพโรนิวาส และ 5) สุชนคีรี โดยที่ยังเป็นการแยกตามเครือญาติตามสายของฝ่ายผู้ชายหรือบิดา (Patrilineal) ตามแบบแผน

⁸⁷ สัมภาษณ์ นายศรี ชาวมลาบรีบ้านห้วยหยวก วันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2547

⁸⁸ เรื่องนี้ ในระยะแรกผู้เขียนก็เข้าใจว่าเป็นเรื่องของการขัดกับจารีตเดิม จึงไปตามผู้สูงอายุในชุมชนจนได้คำตอบว่า ไม่มีกฎเกณฑ์ที่ห้ามมีภรรยาพร้อมกันสองคนแต่ประการใด สัมภาษณ์นายอ้ายป่า ชาวมลาบรีบ้านห้วยหยวก วันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2546

ทางสังคมของชาวมลาบรีที่นิพัทธ์เวช สืบแสง (2531) ได้เคยศึกษาไว้นั่นเอง แต่เมื่อผู้วิจัยลองใช้วิธี สืบสายเครือญาติข้างฝ่ายชายกลับพบว่ามียุคเครือญาติอยู่อย่างน้อยก็จาก 8 สายด้วยกัน โดย แต่ละกลุ่มมีการแต่งงานระหว่างกัน จึงทำให้การแต่งงานกลายเป็นสิ่งที่เชื่อมสายเครือญาติต่างๆ ในชุมชนแห่งนี้เข้าด้วยกัน ส่วนการแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์นั้น เคยมีหญิงมลาบรีรายหนึ่งเคย แต่งงานกับชาวเมี่ยน แต่ภายหลังก็หย่าร้างกันแล้วกลับมาแต่งงานอยู่ในชุมชน การแต่งงานข้าม กลุ่มชาติพันธุ์ก็แทบจะเรียกได้ว่าหายากมากในกลุ่มมลาบรีบ้านห้วยหยวก

ในสังคม ถ้าหากครอบครัวและเครือญาติเป็นหน่วยในการจัดความสัมพันธ์ที่ผู้คนมีต่อกัน และกันของชาวมลาบรี ในบริบทปัจจุบันนี้ ขณะที่เกิดความเปลี่ยนแปลงในสังคมมลาบรีในหลายๆ ด้านนั้นจะมีผลต่อความสัมพันธ์ในความเป็นเครือญาติและชุมชนอย่างไรบ้าง จากที่ได้แสดงให้เห็นถึงสภาพของสังคมมลาบรีที่กำลังประสบกับแรงกดดันของความยากลำบากในการเข้าถึง ทรัพยากรทั้งจากสภาพที่ทรัพยากรขาดแคลนและการถูกปิดล้อมทรัพยากรโดยกลุ่มอำนาจ ภายนอกตามที่ได้อธิบายไปก่อนหน้านี้แล้วนั้น ชุมชนมลาบรีก็ยังคงประสบกับภาวะของความสัมพันธ์ใน ความเป็นเครือญาติและชุมชนที่แตกกระจายจากการที่แต่ละครัวเรือนจำเป็นต้องดิ้นรนต่อสู้เพื่อ ความอยู่รอดของตนในฐานะครัวเรือนแรงงานรับจ้างในไร่ของชาวม้งเป็นด้านหลักของการยังชีพใน ยุคปัจจุบันนี้ ในขณะที่งานเดิมที่สังคมคาดหวังไว้ได้แก่ การเก็บของป่า-ล่าสัตว์นั้นได้กลายเป็น งานของกลุ่มคนที่ Richel (1995) เรียกว่าเป็น ผู้เก็บของป่า-ล่าสัตว์นอกเวลา (Part-time hunter-gatherers) อันสะท้อนถึง งานที่มีความสำคัญตามวิถีการผลิตเดิมลดความสำคัญลงจนกลายเป็น งานรองไปแล้ว

ความเป็นเครือญาติและชุมชนที่แตกกระจายยังสัมพันธ์กับสภาพสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปในขณะนี้ด้วย กล่าวคือ เมื่อมาตั้งชุมชนมลาบรีในบ้านห้วยหยวกจนถึงปัจจุบันก็เป็นเวลา ประมาณ 5-6 ปีแล้ว การที่สัตว์ป่าโดยเฉพาะสัตว์ขนาดใหญ่ในบริเวณนี้ได้กลายเป็นทรัพยากรที่ หายากมาก ก็ทำให้การประกอบพิธีกรรม “เมาะโล่นเปี้ยเด้อ” ที่ช่วยต่อยุ่ถึงความสัมพันธ์เชิง เครือญาติของกลุ่มก็พลอยงดไปด้วย โดยพิธีกรรมดังกล่าวนี้ทำเพื่อการขอมาสิ่งเหนือธรรมชาติที่ ดูแลสัตว์ป่าที่ชาวมลาบรีได้ล่ามาเป็นอาหาร โดยการประกอบพิธีกรรมจะผ่านบทบาทของผู้อาวุโส ในกลุ่มเพื่อให้ทุกคนในกลุ่มอยู่ในป่าอย่างมั่นใจในความปลอดภัยจากอำนาจของสิ่งเหนือ ธรรมชาติ ดังที่ตาศรี⁸⁹ บอกกับผู้วิจัยว่า “เดี๋ยวนี้อันนี้ไม่ทำกันแล้ว เลิกทำกันไปนานแล้ว กำลังเลิกได้สัก ไม่กี่ปีมานี้ก็แล้ว ได้ห้าปี หกปีมานี้ก็แล้ว”

⁸⁹ สัมภาษณ์ นายศรี ชาวมลาบรีบ้านห้วยหยวก วันที่ 19 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547

ก่อนการตั้งถิ่นฐานในรูปของหมู่บ้านแห่งนี้ แต่เดิมชาวมลาบรีอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มในป่า
สังคมของกลุ่มเครือญาติยังมีจิตความสัมพันธ์ให้มีการพึ่งพากันและกันตลอดจนมีการร่วมมือกัน
ในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีการผลิตตามแบบเก็บของป่าล่าสัตว์ ชายวัยกลางคนอย่างตาจันทร์⁹⁰
ที่ผ่านรอบการเปลี่ยนแปลงของป่ามาหลายสิบปีกล่าวถึง การดำเนินชีวิตของชาวมลาบรีในป่า
ก่อนที่จะมาตั้งเป็นชุมชนที่หลายกลุ่มเครือญาติมาอยู่รวมกันในที่แห่งนี้ในฐานะแรงงานรับจ้างของ
ชาวม้งเพื่อความอยู่รอดว่า

“เราจะอยู่กันเป็นมั่วเนะ บางครั้งก็เป็นกูดมู้ก็มีนะ ถ้าเป็นป่า
ดงน้อยไม่ค่อยมีอะไรกิน ก็แยกแยกกันไปหากิน ถ้าเป็นป่าดงใหญ่
ดิ่งไร่ยก็อยู่กันมาก มีอะไรเราจะช่วยกัน”

โดยทั่วไป ชาวมลาบรีจะอยู่กันเป็นกลุ่ม (มั่ว) บางครั้งในกลุ่มหนึ่งก็มีขนาดใหญ่ประมาณ
7 ครัวเรือน (กูดมู้) สำหรับคำว่า “ดิ่งไร่ย” ในภาษามลาบรีหมายถึง กลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์กันใน
แบบพี่น้องเครือญาติเดียวกัน กลุ่มครอบครัวนี้จะประกอบด้วยคนในรุ่นต่างๆ ตั้งแต่ ตายาย
พ่อแม่ลูกและกลุ่มญาติพี่น้องด้วย โดยการอยู่รวมเป็นกลุ่มนี้จะต้องดูเรื่องสภาพป่าด้วย หากเป็น
ป่าดงใหญ่มีอาหารมากก็จะอยู่รวมกันมากได้ แต่หากเป็นป่าดงเล็กไม่สมบูรณ์ก็จะแยกย้ายกันหา
กิน ขนาดของกลุ่มก็จะเล็กลงตามด้วย แต่ตาจันทร์ก็บอกกับผู้วิจัยว่า แม้จะแยกย้ายกันอยู่ก็จะ
ไม่มีใครแยกตัวออกไปตั้งครัวเรือนโดดเดี่ยวกลางป่าเพราะจะไม่สามารถช่วยเหลือและดูแล
ความปลอดภัยในครอบครัวของตนได้ เช่น ในยามที่สามีต้องออกไปจากที่พักเพื่อเก็บหาของป่า
ล่าสัตว์ ก็จะไม่มีความปลอดภัยกับภรรยาและลูกในที่พัก เป็นต้น

แต่ในบริบทใหม่นี้ การมาทำงานรับจ้างตามไร่ชาวม้งนั้น แต่ละครัวเรือนกลายเป็น
หน่วยทางสังคมที่ถูกผลักดันให้รับภาระในด้านที่เคยพึ่งพาอาศัยพลังของความเป็นเครือญาติและ
กลุ่มทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นการหาเลี้ยงชีพก็มาจากแรงงานเฉพาะระดับครัวเรือนเท่านั้น
การเข้าถึงสวัสดิภาพทางสังคมที่จำเป็นต้องอาศัยพลังของเครือญาติก็ลดน้อยลงเช่น
การร่วมมือกันเพื่อให้เกิดความมั่นคงในการผลิตและการร่วมรับผลประโยชน์กันในกลุ่ม การดูแล
ความปลอดภัยของผู้คนโดยเฉพาะกับเด็กเล็ก เหล่านี้ได้กลายมาเป็นภาระที่ปัจเจกและครัวเรือน
จำต้องแบกรับมาทำเองมากขึ้นในเมื่อต่างคนต่างต้องแยกย้ายกันไปรับจ้างยังในไร่ที่ห่างไกลจาก

⁹⁰ สัมภาษณ์ นายจันทร์ ชาวมลาบรีบ้านห้วยหยวก วันที่ 18 พฤศจิกายน พ.ศ. 2546

กัน ในภาวะเช่นนี้เองที่ผู้คนจะมีการเอาตัวรอดแบบตัวใครตัวมันมากขึ้น คนชายขอบในสังคมไม่ว่าจะเป็น "ตระราม" หรือชายม่าย "ยะราม" หรือหญิงม่าย ผู้สูงอายุรวมทั้งเด็กๆ ที่ยังต้องการความดูแลเอาใจใส่จากสังคมก็จะถูกกระทบหนักกว่าคนอื่นๆ ในชุมชน ดังที่สะท้อนได้จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับลุงปาและครอบครัวของต่าย

ในเช้าวันหนึ่งในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2546 ช่วงแรกๆ ของการลงพื้นที่ภาคสนาม ผู้วิจัยพบกับลุงปา มลาบรีวัยกว่า 70 ปี เดินเข้ามาอยู่ในสถานีอนามัยบ้านห้วยหยวก เป็นเวลานานหลายวันแล้วที่ลุงปาต้องการเดินทางมาที่สถานีอนามัยแห่งนี้ แต่ก็มาไม่ได้ ไม่ใช่เพราะนายจ้างชาววังไม่ให้มา และก็ไม่ใช่เพราะหนทางจากไร่มาถึงตัวหมู่บ้านนั้นยาวไกล ด้วยระยะทางเพียงเท่านี้คงไม่อาจหยุดยั้งชายชาวมลาบรีอย่างลุงปาที่สามารถเดินท่องป่าในแถบรัศมี 30 กิโลเมตรตามที่สุรินทร์ ภูษจร (2531) ได้เคยศึกษาไว้ได้ แต่สิ่งที่ทำให้ลุงปาจำต้องอดทนรออยู่หลายวันก็คือบาดแผลที่กว้างหลายเซนติเมตรบริเวณข้อเท้าขวา บาดแผลนี้เกิดจากการบาดเจ็บของไม้ลำหนึ่งในวันที่ลุงปาไปรับจ้างชาววังถางไร่เพื่อเตรียมการเพาะปลูกในช่วงที่ฤดูฝนกำลังจะมาเยือนในอีกไม่กี่เดือนข้างหน้านี้ เจ้าหน้าที่ประจำสถานีอนามัยคือ นายสุรเชษฐ์ ทะนันชัย พนักงานสุขภาพชุมชนหรือที่ชาวบ้านเรียกเขาว่า หมอสด รีบเตรียมยาล้างแผล หมอสดบอกว่าแผลที่อ้ากว้างนี้เย็บไม่ได้แล้วเพราะถูกปล่อยทิ้งไว้กว่าหลายวันจนแผลแห้งไปแล้ว เนื้อข้อเท้าขวาขึ้นไปเล็กน้อยมีเชือกเส้นหนึ่งถูกลุงปานำมารัดรอบข้อเท้าไว้อย่างแน่นหนาเพื่อห้ามเลือดที่คงไหลออกมาจากขนาดบาดแผลกว้างที่ผู้วิจัยเห็นด้วยตาตนเอง ลุงปาบ่นว่าหลายวันที่เดินไปไหนแทบไม่ไหวในขณะที่หมอสดล้างแผลที่มีเศษดินแห้งเกรอะกรังติดอยู่นี้ เช่นกันเป็นหลายวันที่ไม่มีใครในชุมชนมลาบรีรู้เลยว่า ลุงปาได้รับบาดเจ็บในไร่นาเดินแทบไม่ไหวทั้งยังต้องหาอาหารและน้ำกินเองในสภาพทุลักทุเลโดยมีเพียงไม้เท้าช่วยพยุงร่างไว้ จนแผลเริ่มแห้งลุงปาจึงเดินเท้าเปล่ากระโดดฝ่าโคลนมาจากไร่จนมาถึงสถานีอนามัยแห่งนี้เพียงคนเดียว เรื่องนี้กลายเป็นประเด็นบาดหมางกันระหว่าง ตาลองที่เป็นลูกเขยของลุงปากับตาศรีที่ทางการเหมือนกับจะแต่งตั้งให้เขาเป็นตัวแทนของชุมชนชาวมลาบรีตามที่เขามักถูกเรียกว่า "ผู้ใหญ่ศรี" จากคนภายนอก ตาลองต่อว่าผู้ใหญ่ศรีที่ไม่ดูแลคนในชุมชนให้ดี ปล่อยให้พ่อของภรรยาเขาไม่สบายหนักอยู่ในไร่ชาวมังหลายวัน ผู้ใหญ่ศรีเล่าเรื่องนี้ให้ผู้วิจัยฟังแล้วบอกว่า เขาจะไปดูแลได้อย่างไรในเมื่อไม่มีใครมาบอกให้ทราบเลยว่าลุงปาไม่สบายอยู่ที่ไร

แม้จะสะท้อนให้เห็นถึงภาวะในสังคมมลาบรีที่ต่างคนต่างต้องแยกย้ายกันไปทำงานรับจ้างตามไร่ที่ห่างไกลจนไม่มีเวลาพบปะกับคนอื่นๆ แต่กรณีของลุงปาก็อาจยังมีโชคคืออยู่บ้าน

เมื่อเทียบกับกรณีที่เกิดกับครอบครัวของต้ายิ่งผู้เป็นน้องชายของตาลอง ต้ายิ่งเป็นมลาปริที อารมณ์ดีคนหนึ่งที่ถูกวิจัยได้พบในชุมชนแห่งนี้ เขาเป็นชายร่างเล็กเมื่อเทียบกับชาวมลาปริทีคนอื่น ๆ ในชุมชน ครอบครัวของต้ายิ่งนั้นมีคนอยู่รวมกัน 7 คน คือ ต้ายิ่งและจ๊ะผู้เป็นภรรยาและลูกอีก 5 คน วันเกิดเหตุ ต้ายิ่งเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า เขาไปฝึกทำอิฐบล็อกกับอาจารย์ที่หมายถึงมิชชันนารี คนหนึ่งที่อำเภอเชียงกลาง ทางตอนเหนือของจังหวัดน่าน ที่บ้านจึงมีแต่ภรรยาและลูก ในกลางคืนของวันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ. 2546 ขณะที่ทุกคนกำลังเข้านอน บ้านของต้ายิ่งก็ถูกไฟไหม้จากเทียนที่เด็กจุดทิ้งไว้ เด็กๆ วิ่งหนีออกมาทันในขณะที่คนในชุมชนช่วยกันหาน้ำมาสาดเพื่อดับไฟ แต่จ๊ะก็ยังคงติดอยู่ในบ้าน แม้ไม่ถูกไฟคลอกแต่เธอก็ตกใจมากจนทำอะไรไม่ถูก ต้ายิ่งบอกว่าภรรยาของเขาตกใจจนหัวใจแตก ในคืนนั้นจ๊ะเสียชีวิตลงในซากบ้านที่ถูกไฟไหม้เหลือเพียงครึ่งหลังในชุมชนชาวมลาปริทีแห่งนี้ นับแต่นั้น ต้ายิ่งกลายเป็นคนเงียบขรึมไปมาก เขากลายเป็น "ตะราม" หรือชายม่ายที่ต้องหาเลี้ยงลูกอีก 5 คนโดยเฉพาะลูกคนเล็กที่ยังไม่ทันได้หย่านม แต่ก็ยังมีโชคคืออยู่บ้างที่ได้หญิงมลาปริทีคนอื่น ๆ ในชุมชนช่วยกันเป็นแม่นมจำเป็นให้กับเด็กน้อยคนนี้

ดังนั้น เมื่อภาวะในการหาเลี้ยงครอบครัวตกอยู่กับเขาเพียงคนเดียว การที่ต้องดูแลลูกหลายคนพร้อมกับต้องหาเลี้ยงชีพไปด้วยทำให้ต้ายิ่งพยายามเลือกไปทำงานตามไร่ชาวม้งที่อยู่ไม่ห่างจากที่ตั้งชุมชนมากนักเพื่อที่จะได้เดินกลับมาในตอนเย็นเพื่อดูแลลูกๆ ที่เขาฝากให้ญาติพี่น้องช่วยดูแลไว้ในตอนกลางวัน จนกระทั่งวันหนึ่งในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2547 ที่เขาจำต้องออกไปรับจ้างทำงานไกลจากตัวชุมชนทำให้ต้องนอนพักอยู่ที่ไร่ชาวม้งหลายวัน ทั้งนี้เพราะการที่เหลือแรงงานในครอบครัวเพียงเขาคนเดียวทำให้ต้องใช้ระยะเวลาการทำงานในไร่เพิ่มมากขึ้นอีก ในวันนั้นลูกชายอีกสองคนวัยเพียง 5 ขวบกับ 6 ขวบติดตามพ่อไปอยู่ที่ไร่ด้วยกัน แล้วเสียงปืนนัดหนึ่งก็ดังขึ้นในพงพอกที่ปลูกไว้ใกล้กับที่ต้ายิ่งกำลังขุดดินอยู่ ลูกชายวัย 5 ขวบของเขากลายเป็นฆาตกรที่ลั่นไกฆ่าพี่ชายวัย 6 ขวบของตนเองด้วยปืนแก๊ปที่ผู้เป็นพ่อได้ยืมมาจากนายจ้างชาวม้งหวังจะใช้ล่าสัตว์เมื่อมารับจ้างตามไร่ใกล้ชายป่า

เหตุการณ์ที่เกิดกับครอบครัวต้ายิ่งนี้ แม้มองได้ว่า เกิดจากความประมาทของต้ายิ่งที่เก็บปืนไม่พ้นมือเด็ก แต่หากมองลึกลงไปแล้วก็ยังสะท้อนให้เห็นถึงสภาพของครัวเรือนต่างๆ ในชุมชนแห่งนี้ที่ต่างต้องดิ้นรนต่อสู้เพื่อความอยู่รอดไม่ผิดไปจากครอบครัวกรรมกรในเมืองใหญ่ที่ต้องมาขายแรงงานตามสถานที่ก่อสร้างไปเรื่อยๆ ในขณะที่ไม่มีใครมาดูแลใครได้ บัจเจกและครัวเรือนที่ต่างต้องเอาตัวรอดนี้จึงทำให้เห็นได้ว่า ความเป็นเครือญาติได้อ่อนพลังลงในวิถีการผลิตใหม่นี้จนไม่อาจช่วยผู้คนแบกรับภาระต่างๆ ในการดำเนินชีวิตได้เหมือนเดิมอีกต่อไป ความตายของลูกชาย

ตัวน้อยๆ ของต้ายิ่งจึงเป็นภาพปรากฏที่น่าเศร้าของพลังความเป็นเครือญาติและชุมชนที่กำลังอ่อนเปลี้ยลงของชุมชนมลาบรีแห่งนี้

หากความเป็นชุมชนและเครือญาติกำลังประสบกับภาวะวิกฤตในความสัมพันธ์ตามวิถีการผลิตใหม่ที่แต่ละครัวเรือนจำเป็นต้องหาเลี้ยงชีพด้วยการเป็นแรงงานรับจ้างให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ภายนอก แล้วการดำเนินชีวิตของแต่ละครัวเรือนที่ต้องติดต่อกับกลุ่มสังคมภายนอกได้ทำให้อิทธิพลวัฒนธรรมของสังคมภายนอกเข้ามามีบทบาทในชีวิตทางสังคมของครัวเรือนมลาบรีเหล่านี้ อย่างไรก็ตาม

6.3 สิ้นค้าและความจอมปลอมของลัทธิบริโภคนิยม

คำคืนของวงเหล้าในศาลาที่ตั้งอยู่กลางชุมชนมลาบรี ผู้วิจัยได้ร่วมวงคุยกับชาวมลาบรีอีก 4 คน ได้แก่ ตาทอง ตาเล้ง ตาประคองและตาเหมย⁹¹ ก่อนที่แต่ละคนจะแยกย้ายกันกลับบ้าน ตาเหมย หนุ่มมลาบรีที่เพิ่งแต่งงานได้ไม่นาน เคยกับผู้วิจัยว่า

“เอ็ดผมจะขออย่างนั้นะ ถ้าเอ็ดกลับไป ผมจะขอให้ซื้อสายที่เสียบขอบ้านั้นะ มันขาดไป ผมอยากได้อันใหญ่คับ ซื่อมาเถอะนะ ผมเอาอันสายเท่ามันคับ อันนั้นได้ละคับ จะซื้อมาใหม่คับ ผมอยากได้อันใหญ่ นะเอ็ดนะ ถ้าผมหาตั้งค์ได้ ผมจะใช้คืน ผมขอกับมั่งไม่ได้แล้วคับ อันสายเท่ามันคับ จะให้เมียฟัง เมียอยากได้ฟัง ผมก็ยังหาตั้งค์ไม่ได้”

ตาเหมย เป็นลูกชายหนึ่งของลุงปากับยายป่าง จากบรรดาลูกทั้งหมด 6 คนด้วยกัน ได้แก่ ก้อม คำ ซา เหมย หวังและน้อย ปัจจุบันนี้ ลูกทุกคนแต่งงานและแยกออกจากบ้านพ่อแม่ไปสร้างเรือนใหม่หมดแล้ว บางคนอย่างตาคำและตาหวังก็ออกไปรับจ้างทำงานในไร่ข้าวโพดให้คนเมืองพื้นราบที่บ้านท่าวะ ตำบลสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ แต่คนที่เหลือนั้น แม้จะแยกตัวออกจากบ้านของพ่อแม่ก็ยังคงสร้างที่พักอยู่ในบริเวณชุมชนมลาบรีที่บ้านห้วยหยวกแห่งนี้ ส่วนตาเหมยนั้น แม้จะได้แต่งงานกับยาลอย ลูกสาวของตาศรีแล้วก็ตาม เขาก็ยังคงไม่สร้างเรือนพักแยกออกมาเป็นครอบครัวของตนเอง สามีภรรยาคุณี้บางครั้งก็ไปพักอยู่กับบ้านลุงปากที่เป็นพ่อฝ่ายชายบ้าง

⁹¹ สัมภาษณ์ ตาเหมย ชาวมลาบรีบ้านห้วยหยวก วันที่ 12 มิถุนายน พ.ศ. 2546

บางครั้งก็ย้ายกลับมาอนที่บ้านตาศรีที่เป็นพ่อฝ่ายหญิงบ้าง แม้กระทั่งภายหลังจากจะคลอดลูกแล้ว ทั้งคู่ก็ยังคงไม่มีทีท่าว่าจะแยกออกมาสร้างบ้านของครอบครัวตน อายุของตาเหมยนั้นหากเทียบกับคนนอกชุมชนก็ยังคงจัดอยู่ในช่วงวัยรุ่นตอนปลายเท่านั้น คินนี่ตาเหมยมาได้ทีเดื่อนั้นอาจทำให้เขากล้าเผยสิ่งที่คาดหวังจากผู้วิจัยแม้จะยังไม่คุ้นเคยกันนักก็ตาม นั่นก็คือ การขอให้ผู้วิจัยซื้อหูฟังที่เพิ่งขาดของเขาเพื่อใช้ฟังเพลงจากเครื่องเล่นเทปแบบพกพาที่ตาเหมยเรียกจนติดปากว่า "ซอเป้า" ที่เขาซื้อมาจากตลาดในเมืองน่าน โดยตาเหมยยกเหตุผลว่า ภรรยาของเขาอยากฟังเพลงและรายการทางวิทยุ แม้จะยังไม่มีเงินในตอนนั้น แต่เขาก็ออกปากว่าจะรับจ้างทำงานเพื่อนำเงินมาใช้คืนผู้วิจัย คินนี่แม้ตาเหมยจะไม่ได้ฟังเพลงเพราะไม่มีหูฟังอันใหม่ แต่ก็ยังสามารถได้ยินเสียงเพลงหมอลำที่เปิดมาจากเครื่องเล่นเทปของครัวเรือนหลังอื่นๆ ในชุมชนแห่งนี้

แต่เดิมนั้นความบันเทิงอย่างหนึ่งในสังคมชาวมลลาปรีก็คือ บทเพลงและดนตรีที่ผู้ขับร้องสร้างท่วงทำนองและนำเอาประสบการณ์ต่างๆ ของชีวิตมาเล่าให้กันและกันฟัง แม้ไม่อาจบอกได้ว่า "มรดกทางดนตรีที่แท้จริง" ของชนกลุ่มนี้เป็นอย่างไรเพื่อนำไปสู่การไขปริศนาถึงแหล่งที่มาของชนกลุ่มนี้ แต่ว่า สง่า คุ่มรุ่งโรจน์ (2531) ผู้ที่ได้ศึกษาลักษณะดนตรีของชนกลุ่มนี้ ก็ได้กล่าวว่าดนตรีของชนกลุ่มนี้จัดเป็นกลุ่มดนตรีพื้นบ้าน (Folk music) โดยมีเครื่องดนตรีที่ใช้ก็คือ แคน ซึ่งน่าจะรับอิทธิพลจากลาวแล้วรับเป็นเครื่องดนตรีประจำเผ่าในที่สุด และยังมีการร้องเพลงประกอบด้วย แต่บางครั้งก็จะเป็นการใช้เครื่องดนตรีเพียงอย่างเดียวหรือร้องอย่างเดียวก็ได้ จุดมุ่งหมายของดนตรีนั้นมุ่งสนองความต้องการของผู้กระทำโดยมีเนื้อหาของบทเพลงหรือดนตรีเป็นไปในลักษณะของการบรรยายความ (Descriptive music) สภาวะทางจิตใจและสภาพความเป็นอยู่ของสังคมรวมทั้งบรรยายเกี่ยวกับเรื่องราวชีวิตส่วนตัวของผู้ร้องเพลงด้วย

การได้มาซึ่งแคนในชุมชนมลาปรีนั้นต้องอาศัยการซื้อหาจากสังคมภายนอกเพราะชาวมลลาปรีสร้างแคนขึ้นใช้เองไม่ได้ ความสามารถในการ "ปุงแคน" หรือ การเป่าแคนยังเป็นความสามารถที่เรียนรู้เฉพาะกลุ่มผู้ชายเท่านั้น แต่นอกจากแคนเพียงชิ้นเดียวในชุมชนที่ใช้เพื่อความบันเทิงของกลุ่มแล้ว ความบันเทิงในชีวิตประจำวันของคนในชุมชนมลาปรีแห่งนี้ก็อีกอย่างหนึ่ง ก็คือ การฟังเพลงจากเครื่องเล่นเทปและวิทยุ โดยมีครัวเรือนไม่ถึงครึ่งหนึ่งในชุมชนแห่งนี้ที่สามารถหาทางมีเครื่องเล่นเทปและวิทยุเพื่อจะได้ฟังเพลงที่ขับร้องโดยหมอลำสาวเสียงพิณอย่างเช่น จินตรา พูนลาภ ได้ถึงในบ้าน ราคาเครื่องเล่นเทปนั้นอาจดูไม่แพงสำหรับคนภายนอกด้วยราคาประมาณ 1,000 บาทต่อเครื่อง โดยซื้อต่อมาจากชาวม้งที่มักมีโอกาสดินทางมาซื้อขายสินค้าในตลาดเมืองน่าน แต่เมื่อดูจากค่าแรงต่อวันที่ชาวม้งจ่ายให้กับการมารับจ้างทำงานในไร่ที่นั่นอยู่ที่คนละ 50 บาทต่อวันในแบบที่นายจ้างชาวม้งเลี้ยงข้าวแรงงานด้วยนั้น เท่ากับ

ว่าในครัวเรือนหนึ่งหากมีแรงงาน 2 คนคือ สามีและภรรยา ครัวเรือนนี้ต้องทำงานติดต่อกันประมาณ 10 วันเพื่อให้ได้เครื่องเล่นเทปหนึ่งเครื่อง แต่จำนวนเงินและเวลาดังกล่าวแปลว่าครัวเรือนนั้นต้องเก็บเงินเอาไว้อย่างเดียวโดยไม่มีการนำมาใช้จ่ายใดๆ ทั้งสิ้น แต่จะเป็นไปตามนี้ได้จริงหรือไม่

ในชีวิตประจำวันของคนในชุมชนมลาบรีที่ระบบไฟฟ้ายังเข้าไม่ถึงนี้ ชาวมลาบรีแห่งนี้เรียนรู้วัฒนธรรมของสังคมภายนอกโดยเฉพาะเรื่องของสินค้าเข้ามาในหลายช่องทาง หนึ่งในช่องทางเหล่านั้นก็คือ สื่อโทรทัศน์ แต่เมื่อในชุมชนมลาบรียังไม่มีไฟฟ้าใช้ หากต้องการชมรายการทางโทรทัศน์ บ้านของชาวม้งที่สนิทกันและโบสถ์คริสต์จักรบ้านห้วยหยวกก็คือ สถานที่แห่งความบันเทิงที่ทำให้ได้พบกับข้อมูลข่าวสารต่างๆ มากมาย แต่ที่ดึงดูดใจชมกันเป็นพิเศษก็คือละครทาง โทรทัศน์ในช่วงหัวค่ำ ตั้งแต่เวลาหกโมงเย็นไปจนถึงสี่ทุ่ม โดยช่วงเวลาดังกล่าวนี้ก็คือช่วงเวลาที่เราเลิกจากการทำงานรับจ้างในตอนเย็นแล้ว หากใครที่ไปรับจ้างอยู่ไม่ไกลจากตัวหมู่บ้าน ชาวมลาบรีก็มักเลือกกลับมาอนที่บ้านในชุมชนแทนที่จะนอนค้างตามไร่ชาวม้ง เมื่อกลับถึงบ้านในตอนเย็น ทั้งเด็กและผู้ใหญ่หลายครัวเรือนที่ชื่นชอบการชมโทรทัศน์ก็จะออกจากบ้านแล้วเดินขึ้นเขามาที่หมู่บ้านชาวม้งห้วยหยวก เด็กน้อยชาวมลาบรีหลายคนก็เรียนภาษาไทยกลางผ่านทางโทรทัศน์ด้วย เช่นประโยคว่า "คุณคือลูกผู้ชายตัวจริง" จากโฆษณาเครื่องดื่มบำรุงกำลังยี่ห้อกระทิงแดงที่เด็กมักจำติดปากเอาพูดมาเล่นกัน จึงสะท้อนถึง การที่สินค้าและวัฒนธรรมจากภายนอกได้เข้ามาอยู่ในชีวิตประจำวันของผู้คนในชุมชนหลายระดับอายุด้วยกัน

ในชุมชนมลาบรี การจับจ่ายซื้อสินค้าของคนในชุมชนจะมีเกือบทุกวันในตอนเช้าและตอนเย็น พ่อค้าชาวม้งจากบ้านห้วยหยวกมักขี่รถจักรยานยนต์นำอาหาร ขนมและผลไม้เข้ามาขายถึงในชุมชนมลาบรีด้วย โดยสินค้าที่นำมาวางขายในศาลาประจำชุมชนมลาบรีก็ได้แก่ เนื้อปลา สวาย ปลาทุย ไครงกระดุกไก่ เนื้อหมู ส้ม ลิ้นจี่ ลำไย ขนมขบเคี้ยว เป็นต้น จึงดูเหมือนว่า ชุมชนมลาบรีแห่งนี้จะมีเงินสดใช้จ่ายซื้อสินค้าจากพ่อค้าชาวม้งอยู่เกือบทุกวัน ตาศรี⁹²อธิบายถึงเรื่องปากท้องของชาวมลาบรีในชุมชนแห่งนี้ว่า "เราต้องออกไปทำงาน ถ้าได้ออกไปทำงานก็จะมีของมากิน ถ้าไม่ออกไปทำงานจะไม่มีกิน" การออกไปทำงานรับจ้างของปัจเจกในครัวเรือนต่างๆ ทำให้มีเงินสดหมุนเวียนเข้ามาในชุมชนแห่งนี้ โดยเงินเหล่านี้มีประโยชน์ในยามที่ไม่มีงานรับจ้างเพราะเงินก็คือ ที่มาของข้าวปลาอาหาร เนื่องจากนายจ้างชาวม้งจะเลี้ยงข้าวก็ต่อเมื่อไปอยู่ทำงานเป็นแรงงานรับจ้างในไร่เท่านั้น ตาศรี⁹³ กล่าวถึงสภาพการใช้จ่ายเงินสดของคนในชุมชนแห่งนี้ทำให้

⁹² สัมภาษณ์ นายศรี ชาวมลาบรีบ้านห้วยหยวก วันที่ 19 มิถุนายน พ.ศ. 2546

⁹³ สัมภาษณ์ นายศรี ชาวมลาบรีบ้านห้วยหยวก วันที่ 19 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547

ไม่ค่อยมีเงินเหลือเก็บกันมากนักว่า

“แต่ต้องเหลือนี้คงไม่ได้เก็บนะ ทำเสร็จเรื่องตั้งค้ก็คงจะไม่มากนักะ มันแบบว่าซื้อโน้นซื้อนี่ เห็นเนื้อก็ซื้อเนื้อ เห็นผักก็ซื้อผัก บางทีบางอย่างถ้าทำงานกับพี่น้องคนมั่งหมดแล้ว เขาอยู่อย่างนี้ไม่ได้ไปรับจ้างในหมู่บ้าน เขาจะต้องออกเงินที่เขาไปทำงานนะ ก็จะเอามาซื้อเนื้อซื้ออะไรบ้าง บางครั้งก็จะเอามาซื้อข้าวซื้ออะไรบ้าง เขาก็ซื้อหากินกันไป”

อย่างไรก็ตาม ชาวมลลาบริก็ไม่ได้ใช้เงินสดจากการทำงานรับจ้างไปซื้อเพียงแค่อาหารเท่านั้น แต่ยังใช้เพื่อซื้อสินค้าจากภายนอกอื่นๆ ด้วยเช่นกัน ทุกวันนี้สินค้าเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตทางสังคมของผู้คนมากขึ้น การเสพลินค้ากลายเป็นวัฒนธรรมใหม่และสร้างตัวตนอันใหม่ให้กับผู้ใช้สินค้าต่างๆ เหล่านั้น ดังจะเห็นได้จากการดำเนินชีวิตของผู้คนในชุมชน เช่น ผู้ชายมักสวมนาฬิกาข้อมืออยู่เสมอ แม้ว่าจะทำงานอยู่กลางแจ้งหรืออยู่ที่บ้านราวกับว่า เวลาที่นาฬิกาข้อมือสามารถบอกได้อย่างละเอียดนั้นเป็นความจำเป็นในชีวิตที่ขาดไม่ได้ ผู้หญิงเริ่มมีแป้งผัดหน้าและลิปสติกที่หาซื้อเก็บไว้ที่บ้านบ้างแล้ว นอกจากนี้ก็ยังมีรถจักรยานที่บางครอบครัวเริ่มหาซื้อมาใช้ และรถจักรยานยนต์มือสองคันเดียวในชุมชนของตาศรีที่ซื้อแบบเงินผ่อนจากมิ่งเจ้าของรถ⁹⁴ ที่คิดเป็นเงินถึง 19,000 บาท แม้ตาศรีเองจะยังขับขี่แม้กระทั่งจักรยานไม่เป็นในตอนที่ซื้อมาก็ตาม

นอกจากพ่อค้าชาวมั่งที่มักนำสินค้ามาขายในชุมชนมลลาบริแล้ว สินค้าจากภายนอกก็เข้ามาโดยผ่านทางร้านขายของชำ 3 ร้านในหมู่บ้านห้วยหยวก โดยร้านค้าเหล่านี้จะซื้อสินค้าจากในเมืองน่านขึ้นไปขายยังหมู่บ้านอีกทอดหนึ่ง โดยมีสินค้าต่างๆ ที่ชาวมลลาบริเลือกซื้อกันได้แก่ มาม่า ไข่ไก่ ปลากระป๋อง แป้งท้าว ลิปสติก ยาจุดกันยุง ถ่านไฟฉาย ไฟแช็ค บุหรี่ยาเส้น น้ำมันก๊าด ขนมะขบเคี้ยว เหล้าขาว เป็นต้น โดยเฉพาะเหล้าขาวนั้น ผู้ชายมลลาบริหลายคนเริ่มดื่มกันมากขึ้น “ผู้ชายนี่ชอบกินเหล้า ได้เงินมาก็ชอบเอาไปซื้อเหล้า” ยานิด⁹⁵ ภรรยาของตาศรีบ่นให้ผู้วิจัยฟังในเช้าวันหนึ่งที่ผู้วิจัยไปเยี่ยมตาศรีที่บ้าน ทั้งนี้เพราะในค่าแรง 50 บาทต่อวันนั้น หากผู้ชายเอาไปซื้อเหล้าขาวก็จะเหลือเงินมาใช้ซื้อของอื่นๆ เพียงแค่อีก 20 บาทเท่านั้น ในขณะที่ตาศรี⁹⁶ กล่าวเกี่ยว

⁹⁴ คนมั่งรายนี้ก็คือ นายศรีศรี ชาวมั่งที่ถือคริสต์ โดยมาทำโบสถ์ในบ้านห้วยหยวกประมาณ 5 ปีแล้ว

⁹⁵ สัมภาษณ์ นางนิต ชาวมลลาบริ บ้านห้วยหยวก วันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2547

⁹⁶ สัมภาษณ์ นายศรี ชาวมลลาบริ บ้านห้วยหยวก วันที่ 16 มีนาคม พ.ศ. 2547

กับเรื่องนี้ว่า “พวกคนหนุ่มเดี๋ยวนี้กินเหล้ากันมาก ถ้ากินสักขวดสองขวดหลังทำงานก็ไม่ใช่ไร แต่กินกันจนเมามาก พูดะไรก็ไม่ค่อยเชื่อฟังกัน” ตามปกติในชุมชนมลาบรีมักจะได้ยินเสียงเด็กเล่นกันอยู่เสมอ แต่ถ้าวันไหนพวกผู้ชายไปดื่มเหล้ากันก็จะคุยกันเสียงดัง พวกผู้หญิงและเด็กก็จะออกมายืนจับกลุ่มคุยกันอยู่นอกบ้าน ผู้ชายบางคนเมานักก็มีการทะเลาะกับภรรยาในบ้านด้วย บางรายก็ถึงขั้นตบตีภรรยาและลูกด้วยในบางครั้ง

เมื่อต้องการซื้อสินค้าทำให้ต้องมีเงินสดอยู่ในมือ แต่การได้มาซึ่งเงินสดก็ได้สร้างพันธะทางสังคมอันใหม่ระหว่างผู้ให้เงินกับผู้รับเงินด้วย โดยที่ผู้ให้เงินก็คือ กลุ่มที่มีพลังทางเศรษฐกิจที่เหนือกว่า ซึ่งในที่นี้ก็คือ กลุ่มอำนาจภายนอกอย่างชาวม้งและชาวเมืองพื้นราบนั่นเอง ความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้เป็นที่รู้จักกันดีในหมู่มลาบรีบ้านห้วยหยวก เพราะนอกจากหลายครัวเรือนที่ไปขอความช่วยเหลือในรูปของอาหารแล้ว ก็มีอีกหลายครัวเรือนที่มักไปยืมเงินสดมาจากชาวม้งเพื่อมาใช้จ่ายในครัวเรือน บางครัวเรือนหากไม่มีเงินสดมาซื้อสินค้าจากชาวม้งก็ใช้วิธีนำสินค้าที่ต้องการใช้มาก่อนโดยตกลงว่าจะหาเงินมาชดเชยคืนภายหลังหรือไม่ก็ติดไว้ในรูปของแรงงาน ในภาษามลาบรีเรียกความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้ว่า “คะเปิ้ลัม” หรือการติดค่าหนี้ ที่ชักพาให้ผู้ติดหนี้จำต้องผูกตนเองเข้าสู่วงจรแรงงานในไร่เพราะไม่มีเงินมาใช้คืนจึงต้องชดเชยค่าหนี้ที่ยืมมาด้วยแรงงานของตนแทนในภายหลัง

ก่อนหน้าประมาณ 10 ปีที่ผ่านมา การติด “คะเปิ้ลัม” ในรูปเงินสดนั้นยังเป็นสิ่งที่หาได้ยากในชาวมลาบรี ทั้งนี้เพราะในขณะนั้นสำหรับชาวมลาบรีแล้ว เงินสดยังเป็นสิ่งที่ไม่ได้มีความสำคัญไปกว่าอาหาร ตาศรี⁹⁷ อธิบายเรื่อง “คะเปิ้ลัม” ให้ผู้วิจัยฟังว่า

“คะเปิ้ลัม นี้ติดกันเป็นหมู ข้าว แล้วก็สตาจค์ แต่ก่อนสตาจค์
ยังใช้กันไม่เป็นนะ ส่วนมากจะติดเป็นหมูกันเสียมาก มาอยู่เป็นบ้าน
แบบนี้ ติดคะเปิ้ลัมมาเรื่อยๆ ไม่เข้าใจเหมือนกัน ไม่หาหากก็ไม่มีการ
ครั้นหากก็มีคะเปิ้ลัม เกิดเป็นคนมันยากแท้ ไม่รู้ว่าจะทำยังไง”

ผ่านมาในช่วง 10 ปีนี้เอง “คะเปิ้ลัม” ที่ชาวมลาบรีติดค้างชาวม้งและคนเมืองพื้นราบที่มักเป็นอาหารก็เริ่มมีในรูปของเงินสดและสินค้า โดยเฉพาะเมื่อมาอยู่ในรูปของหมู่บ้านอย่างเช่นที่บ้านห้วยหยวกแห่งนี้แล้ว การติด “คะเปิ้ลัม” ในรูปเงินสดและสินค้าก็ยิ่งมากขึ้นกว่าเดิม

⁹⁷ สัมภาษณ์ นายศรี ชาวมลาบรี บ้านห้วยหยวก วันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547

อันสะท้อนถึงความยากลำบากในการจัดความสัมพันธ์ในวิถีการผลิตใหม่ที่อำนาจจากระบบตลาดได้แผ่อิทธิพลเข้าสู่สังคมมลาบรี เช่นนี้แล้ว การได้เงินสดและสินค้าจึงกลายเป็นสิ่งที่หวนกลับมาสร้างพันธะของความยากลำบากให้แก่ชีวิตของผู้คน หรือในที่นี้ก็คือ การเสพลินค้าที่ได้มาจากการผูกตนเองเข้ากับ “คะเปิ้ลัม” เพื่อสนองความต้องการที่เยมนี่กลับมาไปสู่การถูกขูดรีดแรงงานและไม่ได้ช่วยสร้างความมั่นคงในการยังชีพให้กับชาวมลาบรีเลย โดยประเด็นดังกล่าวนี้สามารถเห็นได้จากกรณีครอบครัวตารัตน์และยาสไน

ผู้วิจัยพบครอบครัวของตารัตน์และยาสไน ครั้งแรกในเช้าของวันที่ 14 มีนาคม พ.ศ. 2546 ผู้วิจัยพร้อมกับพี่ต๋อย ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่คนหนึ่งของศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดน่าน กำลังเดินขึ้นไปตามถนนสายเล็กๆ บริเวณด้านหน้าชุมชนมลาบรี ขณะที่ครอบครัวตารัตน์กำลังจะไปทำไร่ให้ชาวม้งเหมือนดังครอบครัวมลาบรีอื่นๆ ที่ผู้วิจัยได้พบระหว่างทาง ตารัตน์มีชื่อในบัตรประจำตัวประชาชนที่ทางการออกให้ว่า นายไชยรัตน์ นามสกุล สุขนครศรี ในฐานะเป็นชาวมลาบรีคนหนึ่งในพื้นที่บ้านห้วยหยวกที่ได้รับการพิจารณาให้สัญชาติไทย มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 ตารัตน์เป็นลูกชายคนหนึ่งของตากุลไฮร์และยากุลไฮร์ที่เสียชีวิตไปนานแล้ว ในชุมชนแห่งนี้มีพี่น้องของตารัตน์เพียง 3 คนเท่านั้นคือ ตาลอง ตายิ่งกับยาเรียม ในขณะที่ลูกคนอื่นๆ ของตากุลไฮร์และยากุลไฮร์ไม่ว่าจะเป็นยาลา ตาน้อย ตาโกะและตาแดงไปอยู่ที่จังหวัดแพร่หมดแล้ว ตารัตน์แต่งงานกับยาสไนซึ่งเป็นน้องสาวของตาศรีหลายปีมาแล้ว โดยที่ยาสไนมีลูกที่เกิดกับตารัตน์อยู่ 5 คน ได้แก่ นพดล สุชาดา ฉลาด ชบา และดอกบัว

แม้ไม่อาจบอกอายุที่แน่นอนของตารัตน์ได้ แต่ตารัตน์ก็จัดว่าเป็นมลาบรีคนหนึ่ง ในชุมชนแห่งนี้ที่เข้าใกล้วัยสูงอายุแล้ว ช่วงชีวิตของตารัตน์เดินท่องป่ามาหลายพื้นที่แต่สุดท้ายก็เลือกที่จะปักหลักอยู่รวมกันกับพี่น้องมลาบรีคนอื่นๆ ในชุมชนมลาบรีบ้านห้วยหยวกแห่งนี้ ณ ที่แห่งนี้ทางการเข้ามาดูแลหลายอย่างนับตั้งแต่การสงเคราะห์ด้านสุขภาพโดยมีบัตร 30 บาทรักษาโรค ลูกชายคนโตและลูกสาวคนรองของตารัตน์ที่ถึงวัยเรียนอย่าง นภดลและสุชาดา ต่างได้ไปเรียนในโรงเรียนระดับประถมศึกษาในหมู่บ้านห้วยหยวกพร้อมกับเด็กชาวม้งคนอื่นๆ ในขณะที่เด็กไปโรงเรียน พ่อแม่อย่างตารัตน์และยาสไนก็มีงานที่ต้องไปทำอยู่ในไร่ในฐานะแรงงานรับจ้างชาวม้งวิถีชีวิตวนเวียนอยู่ตามไร่อย่างนี้ จนกระทั่งวันหนึ่งที่ตารัตน์ไม่สบายหนักมากจนเป็นเหตุให้หลายสิ่งหลายอย่างในครอบครัวนี้ก็กำลังจะเปลี่ยนไป

คืนวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2546 ตารัตน์ก็มาเสียชีวิตที่โรงพยาบาลน่านด้วยอาการติดเชื้อในกระแสเลือดหลังจากที่ได้นอนชมอยู่กับบ้านมา 3 วันเต็ม ก่อนหน้านั้นเพียงวันเดียวชาวม้งบ้านห้วยหยวกได้พาเขามาตรวจรักษาที่โรงพยาบาลน่าน แพทย์วินิจฉัยว่าอาการปวดท้องของ

ตารัตน์เป็นโรคกระเพาะ แล้วจ่ายยารักษาโรคกระเพาะก่อนให้พาทารัตน์กลับมารักษาตัวที่บ้าน ความตายของตารัตน์ทำให้คนในชุมชนโคกเคड़ा โดยเฉพาะยาสไนท์ทำให้ต่อการจากไปของสามีที่เธอเชื่อว่า เมื่อเขาถึงมือหมอแล้วจะหายดีกลับมาอยู่กับเธอและลูก

ยามสายของวันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ. 2546 ขณะที่ศพตารัตน์ยังอยู่ในบ้าน ชาวมลราบรีหลายคนหยุดงานในไร่เพื่อมารอนำร่างตารัตน์ไปฝังในป่านอกเขตพื้นที่ป่าเหล่าของชาวม้งอยู่นั้น หญิงชาวม้งนางหนึ่งที่อยู่บ้านห้วยนาจิวซึ่งตั้งอยู่ใกล้กับบ้านห้วยหยวกทางทิศตะวันออก ได้เดินทางมาเพื่อขอให้ตารัตน์ไปทำงานในไร่ที่บ้านห้วยนาจิว แต่เมื่อทราบว่าตารัตน์ตายไปแล้ว และยาสไนท์ไม่ยอมออกไปเพราะต้องรอทำศพตารัตน์ หญิงม้งคนดังกล่าวจึงเปลี่ยนใจมาทวงค่าเครื่องเล่นเทปที่ตารัตน์ได้ไปขอซื้อต่อในราคา 1,200 บาท หรือก็คือ ค่าหนี้ที่ได้ติดไว้จากการที่ได้ตกลงเอาสินค้ำดังกล่าวใช้มาก่อน

ขณะที่หนี้ค่าเครื่องเล่นเทปได้รับการช่วยเหลือจากคนภายนอกอย่างผู้วิจัยและเพื่อนที่มาอยู่ร่วมงานศพตารัตน์ในวันนั้น ก็เชื่อว่าปัญหาเรื่องนี้สินจะไม่กลับมาครอบครองครวของยาสไนท์ซึ่งบัดนี้กลายเป็น “ยะราม” ไปแล้ว ไม่กี่เดือนหลังจากนั้น นพดลที่ไม่ยอมรับพ่อใหม่ที่มีอายุห่างจากเขาไม่กี่ปีก็ได้เดินทางไปอยู่กับญาติพี่น้องที่ไปทำงานรับจ้างอยู่ที่บ้านท่าวะ ตำบลสะเดียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ โดยที่บ้านท่าวะนี้เอง นพดลก็ได้ไปติดหนี้ไว้กับชาวบ้านที่นี่ไว้อีก ซึ่งหมายความว่า เขาต้องอยู่ใช้แรงงานที่หมู่บ้านแห่งนี้ ไม่นานก็มีชาวบ้านจากบ้านท่าวะ ขับรถจากจังหวัดแพร่เพื่อมารับเอาครอบครัวของยาสไนท์ที่เหลืออยู่ที่บ้านห้วยหยวกแห่งนี้ไปทำงานในไร่ข้าวโพดที่บ้านท่าวะ แม้ผู้วิจัยจะไม่ทราบว่าหนี้สินที่ติดไว้คืออะไร แต่ก็คิดว่าคงเป็นจำนวนเงินมากอยู่เหมือนกันเพราะกว่าหนึ่งปีนับจากนั้น ผู้วิจัยก็ไม่ได้พบครอบครัวของยาสไนท์ที่ห้วยหยวกอีกเลย

“สตางค์นี้ของเฒ่าของมัน” ตาเล็ง⁹⁸ กล่าวกับผู้วิจัยถึงการไปทำงานแล้วได้ค่าตอบแทนเป็นเงินสำหรับคนในครัวเรือนต่างๆ ในวิถีการผลิตใหม่ที่ชาวมลราบรีผันตัวเองเป็นแรงงานรับจ้างนี้ ทำให้เห็นถึง การที่เงินได้เข้ามาเป็นทรัพยากรในรูปแบบใหม่ที่ปัจเจกในสังคมมลราบรีสามารถหามาได้โดยใช้แรงงานของตนเองแลงมา ดังนั้น ปัจเจกจึงดูราวกับสามารถใช้มันไปในการเสพสินค้ำเพื่อสนองตอบความต้องการของตนได้อย่างชอบธรรม หรือในอีกนัยหนึ่ง การได้มาของสินค้ำได้ทำให้ความเป็นปัจเจกสูงขึ้นหรือได้ปลดปล่อยความเป็นปัจเจกให้สูงขึ้นในชุมชนแห่งนี้

ยิ่งในภาวะที่ความเป็นเครือญาติกำลังอ่อนพลังลงแบบนี้ จะแปลกอะไรที่มลราบรีหลายคนครอบครัวจะเริ่มหันมาใช้วิธีการลือคประทุหนำบ้านด้วยแม่กุญแจที่หาซื้อมาจากในเมืองเพื่อ

⁹⁸ สัมภาษณ์ นายเล็ง ชาวมลราบรี บ้านห้วยหยวก วันที่ 16 มิถุนายน พ.ศ. 2546

ป้องกันสินค้าเหล่านั้นให้พ้นจากเงื้อมมือของคนที่ตนเองหวังเกรงว่าจะมาลักสินค้าเหล่านั้นไปในสักวันหนึ่ง แม้นัยหนึ่งของการกระทำดังกล่าวจะเป็นไปเพื่อการรักษาไว้ซึ่งทรัพยากรที่หายาก แต่ก็ทำให้เห็นได้อีกว่า สินค้าที่ปัจเจกหาซื้อมาและพยายามเก็บรักษาไว้ให้มีดีชิดภายในบ้านนั้น ได้สะท้อนถึง การที่สินค้าจากภายนอกได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งที่เขาไม่ได้ของอัตลักษณ์ใหม่ทางสังคมของผู้คนในชุมชนมลาบรีแห่งนี้เรียบร้อยแล้ว

ท่ามกลางการปะทะประสานกันของวัฒนธรรมบริโภคสินค้าที่เป็นกระแสวัฒนธรรมหลักของสังคมไทยกับกระแสวัฒนธรรมท้องถิ่นของชาวมลาบรีในขณะนี้ แม้ว่าการเสพลินค้าอาจช่วยสร้างตัวตนใหม่ของผู้คนให้ดูดีทันสมัยขึ้นมาได้ แต่ก็ก็เป็นไปอย่างฉาบฉวยและจอมปลอมเพราะกลับไม่ช่วยทำให้เกิดความมั่นคงในการยังชีพให้กับผู้คนในชุมชนมลาบรีแห่งนี้เลย และถ้าการขาดความมั่นคงในการยังชีพเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ชาวมลาบรีไม่สามารถสร้างตัวตนที่มีความสามารถในการต่อรองกับพลังอำนาจของวัฒนธรรมจากภายนอกได้มากนักแล้ว ความเป็นชาติพันธุ์ในฐานะที่เป็นตัวตนทางสังคมอันหนึ่งของชาวมลาบรีจะตกอยู่สถานภาพเช่นไร

6.4 การท่องเที่ยวและการตกเป็นสินค้าของความเป็นชาติพันธุ์

นโยบายการพัฒนาประเทศที่ส่งเสริมให้มีการขยายธุรกิจท่องเที่ยวให้เข้าสู่ท้องถิ่นอันห่างไกลตามชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ บนพื้นที่สูง ได้แสดงถึง ความเป็นชาติพันธุ์ได้ถูกทำให้กลายเป็นสินค้าของระบบทุนนิยมผ่านมิติของการท่องเที่ยว โดยในจังหวัดน่าน การท่องเที่ยวที่กลุ่มอำนาจภายนอกพยายามดึงชาวมลาบรีเข้ามานั้น ได้เริ่มมาตั้งแต่ตอนต้นทศวรรษที่ 2530 ที่เริ่มดำเนินการโดยกลุ่มธุรกิจท่องเที่ยวในท้องถิ่นก่อน จนถึงปลายทศวรรษเดียวกันนี้ ทางธุรกิจได้เริ่มเข้ามาให้ความสนใจชาวมลาบรีในฐานะทรัพยากรของการท่องเที่ยวของจังหวัด และถึงในปัจจุบันนี้ ท่าทีดังกล่าวก็ยังคงมีความต่อเนื่องเรื่อยมาตามกระแสการพัฒนาการท่องเที่ยวของไทย โดยใน ปี พ.ศ. 2542 หลังจากการไหม้กระแสปีกแห่งการท่องเที่ยวประเทศไทยภายใต้ชื่อ โครงการ Amazing Thailand ได้ผ่านไปแล้ว จากนั้นในช่วง ปี พ.ศ. 2545 ก็ได้มีการรณรงค์โครงการท่องเที่ยวขึ้นมาอีกครั้งในชื่อ โครงการ Unseen in Thailand

แม้ว่าในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศไทยจะได้มีการพยายามคิดโครงการต่างๆ ขึ้นมาในแต่ละช่วงเวลาเพื่อเป็นการปลุกกระแสการท่องเที่ยวให้มีความต่อเนื่อง แต่เมื่อเหลียวกลับมามองชาวมลาบรีที่ตกอยู่ภายใต้กระบวนการดังกล่าวนี้ ก็พบว่ายังมีสิ่งหนึ่งที่ดูราวกับจะหยุดนิ่งไม่เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสการพัฒนาการท่องเที่ยวที่พยายามสร้างจุดขายที่แปลกใหม่ ออกมาอย่างไม่หยุดนิ่ง นั่นก็คือ ภาพชาวมลาบรีสวมใส่เสื้อผ้าน้อยชิ้นที่ปกปิดเฉพาะอวัยวะเพศ

กับภาพที่พิกที่สร้างในรูปแบบเพิงหมาแหงนมุ่งหลังคาด้วยใบตอง แม้ว่าในปัจจุบันนี้ วิถีชีวิตของชาวมลลปรีจะเปลี่ยนแปลงไปมากแล้วก็ตาม ดังที่จะเห็นได้ว่าชาวมลลปรีได้มาตั้งถิ่นฐานอยู่ในรูปของหมู่บ้านที่บ้านห้วยหยวกแล้ว มีการรับรูปแบบการสร้างบ้านที่มั่นคงถาวรมากขึ้นตามแบบชาวม้ง การแต่งกายของผู้คนก็เปลี่ยนแปลงมาสวมเสื้อผ้าไม่ได้มุ่งสุดตามที่เห็นในภาพดังกล่าวใน ชีวิตประจำวันอีกแล้ว แต่ภาพลักษณะที่ถูกนำเสนอในโครงการ Unseen ของทางจังหวัดน่านก็ยังคงเลือกใช้ภาพดังกล่าวอยู่เช่นเดิม การพยายามใช้ภาพดังกล่าวเรื่อยมาสะท้อนให้เห็นอะไรบ้าง

หากมองในเชิงการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมแล้ว การผลิตซ้ำภาพร่างกายชายชาวมลลปรีในชุดแต่งกายดังกล่าว นอกจากเป็นการสร้างภาพตัวแทนของชาวมลลปรีที่หยุดนิ่งหรือการกักขังอัตลักษณ์ซึ่งเป็นการฝืนกับความเป็นจริงทางสังคมที่วัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงอย่างไม่หยุดนิ่งแล้ว การเลือกนำเสนอภาพดังกล่าวก็ยังเป็นการลดทอนความเป็นมลลปรีลงมาให้เหลือเพียงสิ่งที่การท่องเที่ยวต้องการนำไปใช้ประโยชน์เท่านั้น ซึ่งไม่ได้แตกต่างไปจากภาพที่กลุ่มธุรกิจท่องเที่ยวได้เคยใช้เป็นจุดขายมาก่อนหน้านั้นหลายปีแล้ว ในแง่ของการเป็น “ชาวป่าเผ่าสุดท้ายที่ยังเหลืออยู่” (จังหวัดน่าน, องค์การบริหารส่วนจังหวัดน่านและบริษัทลีโอบแลนเซ็ท จำกัด, 2546) เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว ความพยายามเสนอภาพที่หยุดนิ่งดังกล่าวนี้ได้สร้างอิทธิพลต่อชาวมลลปรีอย่างไรบ้าง

ในพื้นที่บ้านห้วยหยวก การนำนักท่องเที่ยวมาดูชาวมลลปรีมีอยู่ด้วยกัน 2 ลักษณะใหญ่ๆ ได้แก่ การแสดงภายในชุมชนกับการแสดงภายนอกชุมชน การแสดงภายในชุมชนนั้น บริษัทจะพานักท่องเที่ยวเข้ามาชมพื้นที่ต่างๆ ในชุมชน ซึ่งหมายถึง การพานักท่องเที่ยวเดินไปตามกลุ่มบ้านทั้ง 18 หลังคาเรือนนี้ โดยมีบ้านของลุงปาเป็นจุดหมายหลัก ในบ้านของลุงปา สิ่งที่นักท่องเที่ยวจะได้เห็นนอกจากการแต่งกายของลุงปาแล้ว ก็มีการจุดไฟด้วยหินเหล็กไฟ เมื่อไฟติดแล้ว ไกด์ที่มาด้วยก็จะนำเอามันหมูสีขาวประมาณ ครึ่งกิโลกรัมมายื่นให้ลุงปา แล้วหันไปบอกกับนักท่องเที่ยวว่าชาวมลลปรีนี้ไม่กินเนื้อดิบและชอบมันหมูเป็นพิเศษ เมื่อได้มันหมู ลุงปาก็จะนำมาใส่ลงในกระบอกไม้ไผ่ที่เตรียมไว้เพื่อนำไปหลามด้วยไฟที่จุดด้วยหินเหล็กไฟนี้ จังหวะนี้ไกด์จะพานักท่องเที่ยวออกไปชมชุมชนมลลปรี เมื่อกลับเข้ามา มันหมูที่นำไปหลามด้วยกระบอกไม้ไผ่ก็สุกได้ที่พอดี ลุงปาก็จะผ่ากระบอกไม้ไผ่และหันมันหมูที่สุกแล้ววางบนใบตองเพื่อให้ยายป้างผู้เป็นภรรยาและเด็กๆ ที่นั่งอยู่ข้างๆ ได้กินมันหมูนี้ จังหวะนี้ไกด์จะพูดภาษามลลปรีขึ้นว่า “อวาล” แปลว่ากลับบ้าน ลุงปาและยายป้างหันมาตอบรับ “อวาล” เช่นกัน แล้วไกด์ก็จะพานักท่องเที่ยวขึ้นรถจี๊ปแล้วจากไป

แม้ว่าการแสดงภาพการดำรงชีวิตของชาวมลาบรีจะไม่มี ความแตกต่างกันในเชิงรูปแบบ ระหว่างการแสดงภายในกับภายนอกชุมชน แต่การท่องเที่ยวภายนอกชุมชนนั้นก็มีความแตกต่าง ออกไป คือ การรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับชาวมลาบรี ทั้งนี้เพราะบริษัทท่องเที่ยวนี้ก็มักจะให้ข้อมูลที่ไม่ ตรงกับความเป็นจริง โดยที่ไกด์มักบอกกับนักท่องเที่ยวต่างชาติว่า ชาวมลาบรียังคงใช้ชีวิตใน ป่า อยู่ไม่เป็นหลักแหล่ง ไม่มีการตั้งชุมชนเป็นหมู่บ้านเหมือนชาวเขาทั่วไป ดังเหตุการณ์ที่ผู้วิจัยได้ พบด้วยตนเองนี้

ช่วงสายของเช้าวันหนึ่งผู้วิจัยเดินทางออกจากพื้นที่บ้านห้วยหยวกด้วยรถจักรยานยนต์ ขณะที่ขี่มาถึงบริเวณที่เป็นถนนเลียบแนวเขตแดนอำเภอบ้านหลวงและอำเภอเวียงสา ก่อนถึงบ้าน ป้างเปี้ย ผู้วิจัยก็ได้พบกับ กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติกลุ่มใหญ่ประมาณ 30 คน กำลังพากัน เดินมาตามถนนลูกรังที่ลาดเลาะเข้าสู่ป่าด้านอำเภอบ้านหลวง แน่ใจว่ากลุ่มนี้คงไม่ได้มาคนเดียว ผู้วิจัยจอดรถเพื่อพยายามสอบถามข้อมูลที่กลุ่มนักท่องเที่ยวเหล่านี้ได้รับจากบริษัทท่องเที่ยว สิ่งที่ทำให้นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มีสีหน้าเปลี่ยนไปจากความเหน็ดเหนื่อยกลายเป็นสีหน้าที่แสดง ความสงสัย ก็คือ การที่ผู้วิจัยบอกว่าเพิ่งออกมาจากหมู่บ้านของชาวมลาบรี นักท่องเที่ยวรายหนึ่ง ถามย้ำกับผู้วิจัยว่า มลาบรีอยู่กันเป็นหมู่บ้านแล้วอย่างนั้นหรือนั่นทำให้ผู้วิจัยเริ่มสงสัยว่า นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ยังคงได้รับข้อมูลที่ไมตรงกับความเป็นจริงที่ชาวมลาบรีมาตั้งชุมชนในรูป หมู่บ้านแล้ว ระหว่างนั้นเอง ก็มีไกด์สาวสองคนเดินมาถึง ผู้วิจัยทักทายแล้วถามไถ่ว่าจะพา นักท่องเที่ยวเดินไปชมมลาบรีนี้ยังต้องไปอีกไกล โดยผู้วิจัยบอกกับไกด์ว่า เพิ่งเดินทางมาจากบ้าน ห้วยหยวกเพื่อไปหาเพื่อนที่เป็นครูที่หมู่บ้าน ทำให้ทราบว่ ชาวมลาบรีตั้งถิ่นฐานแล้ว แต่ไกด์บอก ว่าอยู่ไม่ไกลแล้ว แค่นั่งเดินตรงหน้านี้ก็จะได้พบแล้ว ไกด์สาวคนหนึ่งอมยิ้มสักครู่แล้วตอบผู้วิจัยว่า “เราแหกตาฝรั่งนะน้อง” โดยการที่ให้ชาวมลาบรีไปสร้างเพิงรออยู่ในป่าตามจุดที่ได้นัดหมายกันไว้ ล่วงหน้าแล้ว เพื่อกลบเกลื่อนความสนใจในข้อมูลเรื่องนี้ ผู้วิจัยทำที่หัวเราะไปกับไกด์ที่หลอก นักท่องเที่ยวได้สำเร็จก่อนที่จะขอตัวเดินทางกลับ ต่อมาภายหลังผู้วิจัยได้ทราบจากชาว ม้ง บ้านห้วยหยวกว่า บริษัทท่องเที่ยวจะโทรศัพท์ติดต่อมาอยู่ที่ผู้ใหญ่บ้านชาวม้งบ้านห้วยหยวกให้ จัดคณะนักแสดงมลาบรีรอไว้ยังจุดที่บริษัทจะพานักท่องเที่ยวเดินเข้ามา

ชาวมลาบรีเรียกการไปแสดงให้นักท่องเที่ยวต่างชาติดูที่ในป่านั้นว่า “ไปฝรั่ง” โดยใน การแสดงนั้น ชายชาวมลาบรีจะต้องเปลี่ยนไปนุ่งผ้าขาม้าในขณะที่เก็บซ่อนชุดที่ใส่เมื่ออยู่ที่บ้านไว้ ในถุงย่ามใต้เพิงที่ปลูกอย่างลวกๆ ไม่ต้องมันคงแต่มีพอให้เห็นเท่านั้น “ไปแสดงนี้ก็อายุเหมือนกัน

นะ แต่ถ้าไม่ถอดก็ไม่ได้สตาจด์" ตาลอง⁹⁹ กล่าวถึง ความจำเป็นต้องเปลี่ยนเสื้อผ้าแล้วนุ่ง "ตะแยะ" เมื่อไปแสดงให้นักท่องเที่ยวชม สำหรับ "ตะแยะ" นั้นเป็นสิ่งที่ชายมลาบรีนุ่งมาหลายชั่วคน แต่ก็ไม่ได้ทำมาจาก "อะภูฎาลาม" (เปลือกไม้) "อะภูฎาโยันร" (กาบกล้วย) เท่านั้น แต่ยังทำมาจากผ้าด้วย ทำให้เห็นได้ว่า สังคมมลาบรีไม่ใช่สังคมปิดและอยู่ในป่าอย่างโดดเดี่ยว ตรงข้ามชนกลุ่มนี้ได้มีการติดต่อแลกเปลี่ยนสิ่งต่างๆ กับสังคมภายนอกมานานแล้วเช่นกัน

หนังสือนำเที่ยวจังหวัดน่านเล่มหนึ่งแนะนำการมาท่องเที่ยวยังชุมชนมลาบรี บ้านห้วยหยวกแห่งนี้ที่สะท้อนถึงการมองเห็นสังคมชาวมลาบรีในเชิงวิวัฒนาการย้อนหลังไปถึง ยุคหินว่า "อาจกล่าวได้ว่า พวกเขาเป็นมนุษย์ยุคหินที่ยังมีชีวิต...การมาเที่ยวชมศึกษาวัฒนธรรมของคนกลุ่มนี้จึงเท่ากับเราได้เรียนรู้พัฒนาการความเป็นมาของมนุษย์ ถ้ามาเที่ยวชมเป็นหมู่คณะ โดยติดต่อล่วงหน้า ทางตองเหลืองจะจัดเตรียมการแสดงวิถีชีวิตแบบเก่าสมัยอยู่ในป่า ไม่ว่าจะเป็น การแต่งกายคือ ผู้ชายไม่ใส่เสื้อผ้า มีเพียงผ้าผืนเล็กๆ คล้ายผ้าเตี่ยวผูกติดเอวปิดบริเวณ อวัยวะเพศ การจุดไฟด้วยหินเหล็กไฟ การเล่นแคนร้องเพลง รวมทั้งบ้านแบบเก่าลักษณะเป็นเพิงหมาแหงนปลูกติดดิน หลังคามุงใบตอง" (อนุรัตน์ วัฒนาวงศ์สว่างและศิริศักดิ์ คุ้มรักษา, มปท.) ซึ่งสะท้อนถึง สิ่งที่นักท่องเที่ยวจะได้เห็นเมื่อมาชมชีวิตของชาวมลาบรีที่บ้านห้วยหยวก แห่งนี้ แต่ภาพที่ต้องการเห็นนั้นสะท้อนถึงความเข้าใจต่อสังคมมลาบรีอย่างไรบ้าง

วันนี้มีแต่เพียงผู้เฒ่าไม่กี่คนเท่านั้นที่ยังคงนุ่ง "ตะแยะ" ในชีวิตประจำวันอย่างเช่น ลุงปา และลุงแก้ว ในขณะที่คนหนุ่มและเด็กๆ ไม่นุ่งตะแยะแล้ว แต่ก็มีกรยกเว้นบ้าง นั่นคือ เมื่อมีการแสดงทางวัฒนธรรมให้กับคนภายนอกได้ดู การนุ่ง "ตะแยะ" ของชาวมลาบรีในวันนี้จึงเป็นสิ่งที่เกิดจากความเข้าใจของคนภายนอกที่ลดทอนความเป็นมลาบรีลงมาเหลือเพียงผ้าผืนเล็กๆ และเพิงใบตอง กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การสร้างภาพตัวแทนที่หยุดนิ่งได้สะท้อนถึง การกักขังตัวตนของชาวมลาบรีโดยจินตนาการที่สังคมภายนอกผลิตซ้ำอยู่เรื่อยมา กระบวนการดังกล่าวมีผลให้ เรือนร่างของชาวมลาบรีกลายเป็นวัตถุสินค้าของการท่องเที่ยวเพราะในขณะที่ความเป็นชาติพันธุ์ ถูกลดทอนลงเหลือแค่ "ตะแยะ" นั้น บริษัทท่องเที่ยวก็นำสิ่งนี้ไปใช้เป็นสินค้าขายให้กับ นักท่องเที่ยวต่อไป แล้วตัวตนดังกล่าวกลายเป็นแรงกดดันต่อชาวมลาบรีได้อย่างไร

สำหรับชาวมลาบรีรุ่นใหม่อย่างตาสุมุท¹⁰⁰ ความเป็นชาติพันธุ์ที่ถูกลดทอนลงอย่างนี้กลับ เป็นสิ่งที่ไม่ได้สร้างความภูมิใจให้กับเขา ในวงสนทนาที่บริเวณศูนย์เด็กเล็กที่ทางศูนย์พัฒนาและ ส่งเคราะห์ชาวเขาจังหวัดน่านได้พยายามจัดสร้างขึ้นมาในชุมชนมลาบรีห้วยหยวก ผู้วิจัยได้ร่วมวง

⁹⁹ สัมภาษณ์ นายตอง ชาวมลาบรีบ้านห้วยหยวก วันที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2546

¹⁰⁰ สัมภาษณ์ นายสมุท ชาวมลาบรีบ้านห้วยหยวก วันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2547

สนทนาที่มีทั้งตาศรี ตาจันท์ ตาจง และตาลอง ตาสมุทรได้กล่าวถึงการแสดงให้นักท่องเที่ยวดู
คราวที่ทางจังหวัดน่านได้นำชาวมลาปริบ้านห้วยหยวกมายังจังหวัดเชียงใหม่เพื่อร่วมงาน “เย็นทั่ว
หล้า มหาสงกรานต์ อารยธรรมล้านนาและห้าประเทศ” ในวันที่ 10 เมษายน พ.ศ. 2547 ที่แต่ละ
จังหวัดในภาคเหนือพยายามชน “ของดี” ที่ตนมีมาจัดขบวนเดินไปตามท้องถนนเพื่อให้ผู้คนได้ชม
โดยขบวนของชาวมลาปริได้ถูกจัดให้อยู่ในตอนท้ายของขบวน “ของดีเมืองน่าน” ราวกับจะเป็น
การจัดวางผู้คนตามชั้นบันไดของอารยธรรมที่เห็นสังคมเก็บของป่าล่าสัตว์นั้นเป็นสังคมที่มี
อารยธรรมที่ต่ำต้อยที่สุดในบรรดากลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ตาสมุทรกล่าวกับผู้วิจัยว่า “ผมก็อายนะที่
เฮ็ด ไม่ใช่ไม่อาย ให้ผมมุ่งตะแคงไปแสดงให้คนเมืองดู”

ในขณะที่เดินไปตามท้องถนน นักท่องเที่ยวบางคนก็เห็นขบวนของชาวมลาปริผ่านมาก็มี
การตอบรับต่างกันไป บางคนปรบมือชื่นชมและให้กำลังใจ บางคนก็วิพากษ์วิจารณ์การนำ
ชาวมลาปริมาร่วมขบวน บางคนก็หัวเราะในการแต่งกายและบางคนก็อ่านป้ายที่ ใส ลูกชายวัย 10
ขวบของตาผัดที่ได้ถือป้ายนำขบวนนักแสดงชาวมลาปริไว้ผิดเพราะเขาอ่านออกเสียงเป็น
“ผีตองเหลือง” ในขณะที่ป้ายนั้นเขียนไว้ว่า “มลาปริ” หากมองถึงความรู้สึกอายของชาวมลาปริ
อย่างตาสมุทรแล้ว ความรู้สึกดังกล่าวก็อาจจะดูเหมือนเป็นเรื่องธรรมดาของนักแสดงที่ต้องมี
คนอื่น ๆ ฝ้าจับตามอง แต่ความรู้สึกดังกล่าวจะเป็นสิ่งธรรมดาไม่มีความหมายลึกซึ้งต่อชีวิตทาง
สังคมของชาวมลาปริอย่างนั้นหรือ

เย็นวันหนึ่ง ขณะเดินมาชมโทรทัศน์ที่หมู่บ้านม้งห้วยหยวก ระหว่างทางเดินเล็กๆ ที่พา
ลัดเลาะไปตามเนินเขาและป่าละเมาะก่อนถึงตัวหมู่บ้านชาวม้ง ตาศรี¹⁰¹ พูดกับผู้วิจัยโดย
เปรียบเทียบการแสดงของชาวมลาปริที่แสดงให้กับนักท่องเที่ยวดูกับละครโทรทัศน์ของคน
ภายนอกว่า

“เป็นการแสดงเหมือนกัน เขาแสดงแล้วได้แต่งตัวสวยงาม
แต่ตองเหลืองนี้เป็นคนทุกซัคนยาก ได้ใส่แต่ผ้าขาม้า ใส่ใบไม้ แสดง
ให้เขาดู”

คำพูดดังกล่าวของตาศรีได้สะท้อนถึง การนิยามความหมาย ความเป็นคนทุกซัคนยาก
ของชาวมลาปรินั้น มาจากการรับรู้ถึงตัวตนแบบเปรียบเทียบจากการแต่งกายในการแสดงที่

¹⁰¹ สัมภาษณ์ นายศรี ชาวมลาปริบ้านห้วยหยวก วันที่ 16 มีนาคม พ.ศ. 2546

ชายชาวมลฑลบุรีจำต้องมุ่ง “ตะแยะ” หรือบางครั้งก็เป็นไปไม่ได้ช่วยในการแสดงให้คนภายนอกดูตามบริบทของการท่องเที่ยว ความเป็นชาติพันธุ์มลฑลบุรีที่ผูกติดอยู่กับร่างกายที่ถูกนิยามว่าเป็นคนทุกซ์คนยากนี้ จึงได้สะท้อนถึง ความลึกซึ้งของผลกระทบของการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ที่ทำให้ชายมลฑลบุรีรู้สึกต้องตำไรศักดิ์ศรีท่ามกลางกลุ่มชาติพันธุ์ภายนอกอื่นๆ

หากมองร่างกายของชาวมลฑลบุรีเป็นพรมแดนที่วัฒนธรรมจากภายนอกเข้ามาปะทะประสานกับวัฒนธรรมท้องถิ่น การนิยามตัวตนที่ทุกซ์ยากจากความไม่มีเมื่อเปรียบกับกลุ่มสังคมภายนอกโดยมีการท่องเที่ยวเข้ามาผลิตซ้ำความหมายดังกล่าวมาอย่างยาวนานนั้น ทำให้เมื่อมีโอกาสทำให้ผู้คนที่รับรู้ถึงตัวตนที่ต่ำต้อยนั้นมีโอกาสสร้างตัวตนอันใหม่ที่มีความเท่าเทียมกัน ในความรู้สึกแล้ว ร่างกายก็คือสิ่งหนึ่งที่จะเห็นถึงการสร้างตัวตนใหม่ดังกล่าวนี้ จึงไม่น่าแปลกหากในชุมชนของชาวมลฑลบุรีบ้านห้วยหยวกแห่งนี้ จะมีสินค้าจากภายนอกหลายชนิดเข้ามาอยู่ในชีวิตประจำวันของผู้คนไม่ว่าจะเป็น นาฬิกาข้อมือ หมวก แ beng ผัดหน้า ลิปสติค แวนตา วิทย์ เครื่องเล่นเทป จักรยาน และจักรยานยนต์ เป็นต้น โดยสิ่งต่างๆ เหล่านี้ก็คือ ตัวตนหน้าจากที่ชาวมลฑลบุรีต้องการให้คนภายนอกเห็นและเข้าใจในสภาพการดำรงชีวิตในปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไปมากแล้ว ดังที่หนังสือนำเที่ยวชุมชนมลฑลบุรีบ้านห้วยหยวกที่ผู้วิจัยได้กล่าวไว้ก่อนหน้านี้ (อนุรัตน์ วัฒนาวงศ์สว่างและศิริศักดิ์ คุ้มรักษา, มปท.) ได้กล่าวไว้ในตอนท้ายว่า

“โดยการแสดงทั้งหมดจะใช้พื้นที่บนภูเขาหลังหมู่บ้าน เมื่อแสดงเสร็จก็จะพานักท่องเที่ยวกลับมายังหมู่บ้านเพื่อให้ดูว่า ปัจจุบันชีวิตของพวกเขาเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้นอย่างไร เช่น มีเสื้อผ้าใส่อย่างคนทั่วไป ปลูกบ้านถาวร เริ่มรู้จักสุขภาพลักษณะ เริ่มเรียนรู้การเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์อย่างง่าย ๆ เด็ก ๆ ได้เรียนภาษาไทย ค่าเข้าชมการแสดง นักท่องเที่ยวอาจจัดให้อยู่ในรูปของการบริจาคเงิน หรือสิ่งของเครื่องใช้จำเป็น”

แต่การนำสินค้าเข้ามาสร้างอัตลักษณ์ใหม่ดังกล่าวก็มีผลดังที่ได้กล่าวมาแล้ว จึงดูเหมือนว่า การท่องเที่ยวก็ได้มีส่วนเช่นกันที่ทำให้เกิดการบริโภคนิยมที่สูงขึ้นในชุมชนมลฑลบุรี อย่างไรก็ตาม การพัฒนาที่ได้สร้างแรงกดดันต่อชาวมลฑลบุรีก็ไม่ใช่มีแต่เพียงหน่วยงานการท่องเที่ยวเท่านั้น ดังจะเห็นได้ว่า องค์การที่เข้ามาดำเนินการพัฒนาหรือเข้ามาจัดการวิถีชีวิตและการเข้าถึงทรัพยากรของชาวมลฑลบุรีในพื้นที่บ้านห้วยหยวกมีด้วยกันหลายกลุ่ม โดยที่แต่ละกลุ่มก็มีแนวทาง

การดำเนินการที่แตกต่างกันออกไป ความแตกต่างกันดังกล่าวสะท้อนให้เห็นนัยยะของการพัฒนาชาวมลาบรีในปัจจุบันอย่างไรบ้าง

6.5 การพัฒนาที่แตกกระจาย

ในการดำเนินงานพัฒนาชาวมลาบรีนั้น แม้ว่าทางจังหวัดน่านจะได้มอบหมายให้ทางศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดน่านได้เข้าเป็นหน่วยงานหลัก แต่ในความเป็นจริงแล้ว การพัฒนากลุ่มมลาบรีนั้นกลับมีหลายหน่วยงานและองค์กรต่างๆ เข้ามามีส่วนอยู่ด้วย นั่นทำให้เห็นได้ว่า การเข้ามาของกระแสการพัฒนาที่เข้าสู่สังคมชาวมลาบรีนั้นมีด้วยกันในหลายทิศทาง ดังที่จะเห็นได้ต่อไป

ในจังหวัดน่าน หน่วยงานทางด้านวัฒนธรรมได้ทำให้เกิดการสร้างประวัติศาสตร์ย้อนหลังเกี่ยวกับชาวมลาบรีที่ทำให้เกิดการผลิตซ้ำภาพ "มนุษย์ยุคหิน" ที่กำลังเป็นอยู่ในการท่องเที่ยว ปัจจุบันนี้ โดยเกิดจากความพยายามของทางจังหวัดที่ต้องการให้จังหวัดน่านได้มีแหล่งมรดกโลกอยู่ในจังหวัด โดยความเป็นมาของกระแสดังกล่าวนี้มีที่มาจากที่เมืองหลวงพระบางในประเทศลาวได้กลายเป็นแหล่งมรดกโลกจากองค์การยูเนสโกในปี พ.ศ. 2537 และทำให้เกิดกระแสความสนใจในระดับสากลที่มีต่อเมืองนี้ที่นำไปสู่การเติบโตของการท่องเที่ยวของประเทศลาวที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างมาก โดยมีเมืองหลวงพระบางเป็นจุดท่องเที่ยวที่สำคัญเป็นอันดับสองรองจากเมืองหลวงของประเทศอย่างนครเวียงจันทน์ (UNESCO, 2004)

หลังจากที่เมืองหลวงพระบางได้ขึ้นบัญชีเป็นแหล่งมรดกโลกแล้ว มีการกล่าวถึงเรื่องนี้กันมากในจังหวัดน่านและนำไปสู่แนวความคิดที่จะผลักดันให้จังหวัดน่านได้เข้าสู่การเป็นเมืองมรดกโลกเช่นกัน จนในช่วงเดือนกันยายน ปี พ.ศ. 2544 ด้วยว่าช่วงเวลาดังกล่าวนี้ แนวคิดที่จะทำให้จังหวัดน่านเป็นเมืองมรดกได้รับการสนใจจากทางจังหวัดอย่างจริงจังมากขึ้น เมื่อมีการเชิญคณะกรรมการมรดกโลกมายังจังหวัดน่านนั้น ทางจังหวัดน่านยังได้นำชาว "ตองเหลือง" มาต้อนรับคณะกรรมการดังกล่าวที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติจังหวัดน่านด้วย (ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดน่าน, มปท.)

จนถึง ปี พ.ศ. 2545 ทางจังหวัดก็ได้เสนอเอกสารเรื่อง **ภูมิทัศน์บูรณาการทางวัฒนธรรมและธรรมชาติในเขตลุ่มน้ำน่านและว้าของประเทศไทยภาคเหนือ** ต่อประธานคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยอนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลก แต่ก็ไม่ผ่านการพิจารณาเนื่องจากไม่มีความชัดเจน ต่อมาประธานคณะกรรมการดังกล่าวจึงได้เสนอแหล่งโบราณคดีเขาภูซางเตาเผาบ่อสวก ตลอดจนกลุ่มชาติพันธุ์ "ตองเหลือง" ซึ่งน่าจะเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของ

จังหวัดน่านที่มีคุณค่าโดดเด่นมากที่สุด (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดน่าน, 2546) ทำให้ในปี พ.ศ. 2546 จึงมีความพยายามของทางจังหวัดอีกครั้งเพื่อผลักดันเมืองน่านเข้าสู่การเป็นเมืองมรดกโลก โดยนอกจากจะมีการจัดทำแผนพัฒนา 5 ปี เพื่อนำสู่มรดกโลก (2545-2549) โดยมีสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดน่านเป็นฝ่ายเลขานุการจากแผนการดังกล่าวนี้ ก็ยังมีการเขียนโครงการขึ้นมาใหม่อีกครั้งโดยในครั้งนีทางจังหวัดได้เลือก 3 สิ่งดังที่ได้กล่าวถึงไปแล้ว ที่จะทำให้เข้ากับคุณสมบัติการขอขึ้นบัญชีแหล่งมรดกโลกเพื่อทำให้ความเป็น "น่าน" ล้ำค่าควรกับการเป็นมรดกโลกสืบไป (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดน่าน, มปท.)

ในขณะที่ได้เลือกแหล่งโบราณคดีไม่ว่าจะเป็นแหล่งอุตสาหกรรมเครื่องมือหินยุคก่อนประวัติศาสตร์ที่มีขนาดใหญ่ที่สุดเท่าที่พบในทวีปเอเชียและแหล่งเครื่องปั้นดินเผาปอสวทที่แสดงถึงความเก่าแก่ของเมืองน่านนั้น การเลือกกลุ่มชาติพันธุ์มลาบรีนั้นกลับเลือกขึ้นมาในฐานะที่เป็น "ชุมชนในจินตนาการ" ที่จะแสดงถึงวิวัฒนาการก่อนยุคประวัติศาสตร์ที่เชื่อมโยงมาสู่ยุคเมืองน่านตามโครงเรื่องที่นายอดุล วิเชียรเจริญ ประธานกรรมการแห่งชาติว่าด้วยอนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลกได้เคยเสนอไว้ (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดน่าน, 2546) โดยเขาได้กล่าวไว้ในการสัมมนาเชิงปฏิบัติการเรื่อง "การกำหนดขอบเขตแนวทางและมาตรการเพื่อคุ้มครองและอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีเขาภูทราง เตาเผาปอสวทและกลุ่มชาติพันธุ์ตองเหลือง" ในวันที่ 15 กันยายน พ.ศ. 2546 ว่า

"การที่มีแหล่งก่อนประวัติศาสตร์เครื่องมือหิน ถ้าเราจะเอาเครื่องมือหินขึ้นมา ต้องพยายามศึกษา ค้นคว้ามาอีก น่าจะต้องมีแหล่งที่เป็นชุมชนก่อนประวัติศาสตร์... ผมได้ยกตัวอย่างและได้พูดถึงเผ่าตองเหลืองนั้นไม่ใช่ส่วนที่เราจะนำไปขึ้นทะเบียน แต่จะเป็นส่วนประกอบขอบข่ายโยงใย เราน่าจะพัฒนาแนวทางในการทำเรื่องและเป็นประโยชน์ในการที่เราจะอนุรักษ์ที่จะชี้ให้เห็นถึงความต่อเนื่องของท่านที่เป็นแหล่งที่มีมนุษย์เริ่มมาตั้งถิ่นฐานก่อนประวัติศาสตร์ จนกระทั่งผ่านยุคต่างๆ ตามอารยธรรมในรูปแบบต่างๆ จนมาถึงในปัจจุบัน"

การพยายามเขียนโครงเรื่องที่นำเอาชาวมลาบรีกลับเข้าไปสู่ยุคก่อนประวัติศาสตร์จึงบ่งบอกถึงการยอมรับในภาพลักษณ์ของชาวมลาบรีแบบเดียวกับที่กลุ่มธุรกิจท่องเที่ยวได้เลือกใช้เป็นสินค้าขายให้กับนักท่องเที่ยวนั่นเอง และการเขียนโครงเรื่องดังกล่าวก็ยังเป็นสิ่งที่แสดงถึงความเห็นชาติพันธุ์มลาบรีนั้นไม่ได้ถูกกักขังให้หยุดนิ่งเท่านั้น แต่ยังคงโยกย้ายตำแหน่งแห่งที่

ออกไปจากปัจจุบันย้อนหลังกลับไปสู่วิวัฒนาการยุคก่อนประวัติศาสตร์หรือเป็นชุมชนของ "มนุษย์ยุคหิน" ที่ทำให้ความเป็นชาติพันธุ์ที่ตกเป็นสินค้ายังมีอำนาจลึกซึ้งมากขึ้นไปอีก

แม้ว่าการเขียนโครงเรื่องจนนำไปสู่แนวคิดที่จะนำชาวมลาบรีมาตั้งถิ่นฐานใหม่ในแถบที่ใกล้เคียงกับแหล่งโบราณคดีก่อนประวัติศาสตร์จะไม่เกิดขึ้น¹⁰² แต่ก็ได้สะท้อนถึงการพัฒนาชาวมลาบรีที่แตกเป็นเศษชิ้นต่างๆ ของรัฐเองด้วย จากที่ในปัจจุบันนี้ บ้านห้วยหยวกเป็นพื้นที่ดำเนินการของทางการที่ได้เข้ามาสนับสนุนการจัดตั้งถิ่นฐานของชาวมลาบรีเพื่อหยุด "การเร่ร่อน" อันเป็นแนวทางที่หน่วยงานอนุรักษ์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดน่านได้พยายามปฏิบัติมาอย่างยาวนาน โดยทางศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาก็กมีการวางกรอบการพัฒนาชาวมลาบรีตามที่กรมประชาสงเคราะห์ได้มอบไว้ดังต่อไปนี้ (ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดน่าน, 2544)

- 1) กิจกรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตต้องไม่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชนเผ่าตองเหลือง
- 2) วิถีชีวิตของชาวตองเหลืองต้องไม่ส่งผลกระทบหรือสร้างความเสียหายแก่สิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติและบุคคลอื่นๆ รวมทั้งไม่ขัดต่อกฎหมายและศีลธรรมอันดีงาม
- 3) ชาวตองเหลืองต้องได้รับความช่วยเหลือและคุ้มครองตามหลักสิทธิมนุษยชนและตามมาตรา 4 ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540

แต่ในพื้นที่แห่งนี้ก็ยังมีหน่วยงานพัฒนาของรัฐอีกเช่น องค์การทางการศึกษาเข้ามาจัดการด้านการศึกษาแก่สังคมมลาบรี โดยใน ปี พ.ศ. 2544 ทางการได้นำเด็กชาวมลาบรี จำนวน 8 คน ไปเรียนที่โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์อำเภอเวียงสา ซึ่งเป็นโรงเรียนประจำที่ตั้งอยู่ห่างไกลไปจากชุมชนมลาบรีห้วยหยวกกว่า 50 กิโลเมตร ไล¹⁰³ ลูกสาวของตาศรีที่เป็นหนึ่งในกลุ่มเด็กชาวมลาบรีที่ได้ไปเรียนในโรงเรียนประจำแห่งนี้กล่าวถึงการไปเรียนที่มีเด็กจากกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ว่า

¹⁰² นายแพทย์บุญยงค์ วงศ์รักมิตร อดีตผู้อำนวยการโรงพยาบาลน่านเคยถามกับผู้วิจัยถึงความเหมาะสมหรือไม่ต่อการนำชาวมลาบรีมาอยู่ที่แหล่งเครื่องมือหิน ตามที่ได้มีผู้เสนอขึ้นในที่ประชุมกลุ่มคนที่ทำงานเพื่อผลักดันเมืองน่านสู่เมืองมรดกโลก สัมภาษณ์ วันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ. 2547

¹⁰³ สัมภาษณ์ ไล ชาวมลาบรีบ้านห้วยหยวก วันที่ 17 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547

“ที่โรงเรียนมีเด็กหลายเฒ่าแต่จำไม่ค่อยได้ค่ะ มีแต่เด็กสองเฒ่า (มั่งและเมียน) ที่ว่าเรา เฒ่าอื่นไม่ว่าค่ะ...ก็ไม่ค่อยโกรธเท่าไรค่ะ แต่คิดถึงพ่อแม่มากกว่า”

ด้วยความคิดถึงพ่อแม่ เด็กชาวมลฑลบริหลายคนก็หันมาใช้การหนีกลับมาหาพ่อแม่ที่บ้าน ห้วยหยวกถึง 2 ครั้งและก็พากันเดินหลงทางด้วย ไล เสาประสบการณ์ครั้งนั้นว่า

“ฝนตก หนาวคะ พวกเราก็นอนตากฝนในป่าสัก พวกเราเอาใบสัก มาห่ม ตื่นเข้ามาพวกเราคั่นกันมากเลย...ดีสี่ตีห้าพวกเราก็กุกขึ้นมาเดินอีก หิวข้าวแต่พวกเราก็กไม่มีแรงเดิน พวกเราเดินไปก็ได้ยินเสียงพ่อของเราเดินตามหลังมา พวกเราก็กดีใจกันมากเลยคะ”

เมื่อทราบว่านักเรียนหนีกลับบ้าน ทางโรงเรียนจึงตามมาที่บ้านห้วยหยวกแต่ก็ไม่พบเด็กๆ ทำให้ต้องออกค้นหาโดยมีตาศรี พ่อของไลออกค้นหาพร้อมกับคณะครูด้วย จนได้เจอกันในที่สุด นั้นทำให้ทางการตัดสินใจหันมาใช้นโยบายเปิดรั้วโรงเรียนโดยให้เด็กชาวมลฑลบริมาเข้ายังโรงเรียน ภูเค็งพัฒนาที่บ้านห้วยหยวกจนถึงในปัจจุบันนี้ เหตุการณ์นี้สะท้อนถึง ความไม่เข้าใจในวัฒนธรรม การเลี้ยงดูเด็กชาวมลฑลบริของหน่วยงานพัฒนาของรัฐ เนื่องจากในสังคมมลฑลบรินั้น การเลี้ยงดูเด็ก นั้น พ่อแม่และเครือญาติมีส่วนอย่างสำคัญในการรับรู้โลกที่มั่นคงของเด็ก ในวัยทารก โลกที่เด็กมองผ่านอยู่เสมอก็คือ ออกแม่หรือพ่อ หญิงมลฑลบริมักผูกถูกไว้ติดหน้าอกหรือหลังอยู่เสมอแม้ว่าพวกเขาจะทำงานกลางไรก็ตาม ในวัยโตขึ้นมาเด็กยังได้อยู่กับเครือญาติพี่น้อง ได้ร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการผลิต ทำให้เด็กสามารถจัดความสัมพันธ์ที่ตนมีกับผู้คนและสิ่งแวดล้อมได้ แต่เมื่อทางการนำเด็กลงมาเรียนในโรงเรียนประจำนั้น ก็ทำให้เด็กรู้สึกถึงความไม่มั่นคงทั้งนี้เพราะไม่สามารถจัดความสัมพันธ์กับผู้คนและสิ่งแวดล้อมใหม่ที่มั่นคงได้ การหนีจึงเป็นทางเลือกของเด็กกลุ่มนี้ที่นำไปสู่สถานการณ์ที่กลายเป็นปัญหาดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ซึ่งสะท้อนถึง ความเร่งรีบในการพัฒนาด้านการศึกษาอย่างไม่เข้าใจในวัฒนธรรมของทางการได้สร้างแรงกดดันต่อการดำเนินชีวิตของสังคมมลฑลบริด้วยเช่นกัน

ในขณะที่การพัฒนาผู้คนของหน่วยงานในพื้นที่ไม่ว่าจะเป็นศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ ชาวเขาจังหวัดน่านหรือโรงเรียนภูเค็งพัฒนาจะแสดงถึงการพยายามให้ชาวมลฑลบริได้อยู่ในพื้นที่ในฐานะชุมชนตั้งถิ่นฐานใหม่ แต่ก็ต่างออกไปจากท่าทีของหน่วยงานด้านทรัพยากรที่ยังคงมองเห็น

พื้นที่ในแถบบ้านห้วยหยวกแห่งนี้เป็นที่อนุรักษ์ ดังที่เห็นได้จาก การจัดตั้งโรงเรียนภูเค็งพัฒนา ในปี พ.ศ. 2544 นั้นจำเป็นต้องทำเรื่องขอใช้พื้นที่จากกรมป่าไม้ในขณะนั้น โดยมีอายุ 30 ปี โดยกรมป่าไม้ได้ยินยอมกันพื้นที่ 15 ไร่ ให้ก่อสร้างเป็นโรงเรียนได้ แต่พื้นที่โดยรอบก็ยังคงถือว่าเป็นพื้นที่ป่าโซนชื่ออยู่เช่นเดิม ตามประกาศกรมป่าไม้ ฉบับที่ 7 /2544 ที่ลงนามในวันที่ 5 มกราคม พ.ศ. 2544 โดยนายปลอดประสพ สุรัสวดี อธิบดีกรมป่าไม้ในขณะนั้น (กรมป่าไม้, 2544) นั้น หมายถึง ในขณะที่หน่วยงานพัฒนาอื่นๆ ต้องการตั้งให้ชาวมลลาริตั้งถิ่นฐานถาวรอยู่ในพื้นที่แห่งนี้ แต่การตั้งถิ่นฐานของชาวมลลาริในแถบนี้จะมีสภาพเป็นผู้บุกรุกป่าสงวนแห่งชาติในสายตาของกรมป่าไม้ โดยในระดับนโยบายที่กีดกันชาวมลลาริในการเข้าถึงทรัพยากรนี้ก็มีผลในเชิงปฏิบัติในพื้นที่ด้วย ดังที่ตาทอง¹⁰⁴ กล่าวว่า "สมัยนี้ไปไหนกอบได้ เข้าปากก็มีป่าไม้มาเกิด" โดยตาทองเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า หากเจ้าหน้าที่ป่าไม้ได้ออกตรวจพื้นที่ป่าเจอกับชาวมลลาริที่กำลังเข้าป่าเพื่อเก็บหาของป่าล่าสัตว์ เจ้าหน้าที่ก็มักจะยึดของป่ารวมทั้งปืนและมีดพร้าไปจากชาวมลลาริด้วย

แต่นอกจากหน่วยงานพัฒนาของรัฐแล้ว ในพื้นที่ก็มีองค์กรพัฒนาเอกชนให้ความสนใจเข้ามาพัฒนาชุมชนมลลาริอยู่หลายองค์กร แต่การเข้ามาดำเนินงานขององค์กรเหล่านี้ก็มักใช้เวลาไม่นานและไม่มีความต่อเนื่องทำให้สิ่งที่คาดหวังไว้แม้จะเป็นผลดีต่อชุมชนแต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เช่น อาสาสมัครจากองค์การความร่วมมือระหว่างประเทศญี่ปุ่น (JICA) เข้ามาส่งเสริมโภชนาการและสุขอนามัยของคนในชุมชนมลลาริ องค์กรไฮเพอร์อินเตอร์เนชันแนล ประเทศไทยที่ได้เข้ามาดำเนินงานพัฒนาด้วยแนวคิดที่ต้องการให้ผู้ด้อยโอกาสสามารถพึ่งตนเองได้ โดยองค์กรจะมอบของขวัญที่มีชีวิต ก็คือ สัตว์เลี้ยงและการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างให้ครอบครัวเกษตรกรผู้ยากไร้มีแหล่งอาหารโภชนาการและรายได้ที่ยั่งยืน โดยทางองค์กรก็แปลงความต้องการของชาวบ้านออกมาเป็นที่เพาะเห็ดฮังการีจากถุงและบ่อเลี้ยงปลาตุก 3 บ่อ โดยมีการขุดในพื้นที่ชุมชนแล้วให้ชุมชนช่วยกันเลี้ยง แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จอย่างต่อเนื่องเพราะไม่ได้รับการยอมรับของชาวบ้านในเวลาต่อมา "เขาก็ก้างป่าติดคอละอ่อน" ตาศรีกล่าวถึงการที่คนในชุมชนไม่สนใจเลี้ยงปลาตุกตามที่ได้มีการเข้ามาส่งเสริมไว้ บ่อปลาที่ถูกปล่อยให้แห้งและมีหญ้าขึ้นปกคลุมนี้จึงแสดงถึง ความล้มเหลวในการดำเนินงานพัฒนาที่เข้าไม่ถึงการใช้ชีวิตของผู้คนในชุมชน

แต่ก็ยังมียังมีองค์กรด้านศาสนาด้วยที่ให้ความสนใจการพัฒนาชาวมลลาริ โดยแต่เดิมองค์กร

¹⁰⁴ สัมภาษณ์ นายทอง ชาวมลลาริบ้านห้วยหยวก วันที่ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2546

นี่ก็คือ องค์กรที่เคยอยู่เป็นส่วนหนึ่งกับกลุ่มนายบุญยืนที่ทำงานพัฒนากลุ่มมลาบรีที่จังหวัดแพร่ แต่เมื่อนายบุญยืนได้กลับออกไปทำงานพัฒนายังพื้นที่เดิมในจังหวัดแพร่ นาย Friedhard Lipsius หรือนายคำ ศาสตราจารย์ชาวเยอรมันที่ไปอยู่ในอเมริกาซึ่งรับผิดชอบโครงการที่บ้านห้วยฮ่อม ตำบลบ้านเวียง อำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่ ก็ได้ย้ายมาดำเนินการพัฒนากลุ่มมลาบรีที่ห้วยฮ่อม โดยร่วมกับโบสถ์คริสต์จักรบ้านห้วยฮ่อมที่มีนายศรศิรี พระคุณอนันต์ อดีตผู้ใหญ่บ้านห้วยฮ่อม เข้ามาดำเนินกิจกรรมทางการเผยแพร่ศาสนาควบคู่ไปกับการพัฒนาชาวมลาบรี จากการที่ต้องการช่วยเหลือให้มลาบรีมีที่ทำกิน นายศรศิรีได้ยกที่ดินเป็นป่าเหล่าประมาณ 5 ไร่ไว้ให้ชาวมลาบรีใช้เพาะปลูก ในขณะที่นายคำ นอกจากจะสอนประวัติศาสตร์ตามพระคัมภีร์ไบเบิลด้วย ภาษามลาบรีที่เขาสามารถพูดได้แล้ว เขายังได้สนับสนุนสิ่งต่างๆ ในการเพาะปลูก เช่น เมล็ดพันธุ์ข้าว ปุ๋ยเคมีและยาฆ่าหญ้าด้วย ซึ่งก็ทำให้เห็นได้ว่า การส่งเสริมชาวมลาบรีเข้าสู่การจัดการที่ดินดังกล่าว แม้จะเป็นความปรารถนาดีที่ต้องการให้ชาวมลาบรีมีการผลิตเพื่อตนเอง แต่แนวทางนี้ก็กำลังชักนำชาวมลาบรีก้าวไปสู่ระบบเกษตรเคมีที่กำลังกลายเป็นปัญหาหนึ่งของการจัดการทรัพยากรบนพื้นที่สูงของประเทศไทย

6.6 สรุป

จะเห็นได้ว่า ชุมชนมลาบรีในพื้นที่ศึกษานั้นกำลังเผชิญกับปัญหาต่างๆ ในพื้นที่ การปิดล้อมของการพัฒนาจนนำไปสู่ความกดดันต่อชุมชนในหลายด้าน การที่ชุมชนกำลังสูญเสียความสามารถในการจัดความสัมพันธ์ทั้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์และมนุษย์กับธรรมชาติก็ทำให้ผู้คนในชุมชนต่างต้องดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดไปอย่างยากลำบาก การพัฒนาที่ไม่สามารถสร้างโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรได้อย่างมั่นคงเพียงพอให้กับกลุ่มมลาบรีก็ทำให้เห็นได้ว่า การพัฒนาที่เอนเอียงไปสู่การริดลอนความสามารถในการจัดการทรัพยากรของผู้คนทำให้ชุมชนกลายเป็นกลุ่มชายขอบของสังคมไปในที่สุด โดยนัยยะดังกล่าวยังเห็นได้ชัดเจนมากขึ้นในบทต่อไปที่ผู้วิจัยได้อธิบายถึงการปรับเปลี่ยนนิยามความหมายของพื้นที่และทรัพยากรของชาวมลาบรีเมื่อต้องตกอยู่ท่ามกลางวงล้อมของกลุ่มอำนาจต่างๆ ที่สามารถจัดการควบคุมพื้นที่และทรัพยากรแตกต่างกันไป